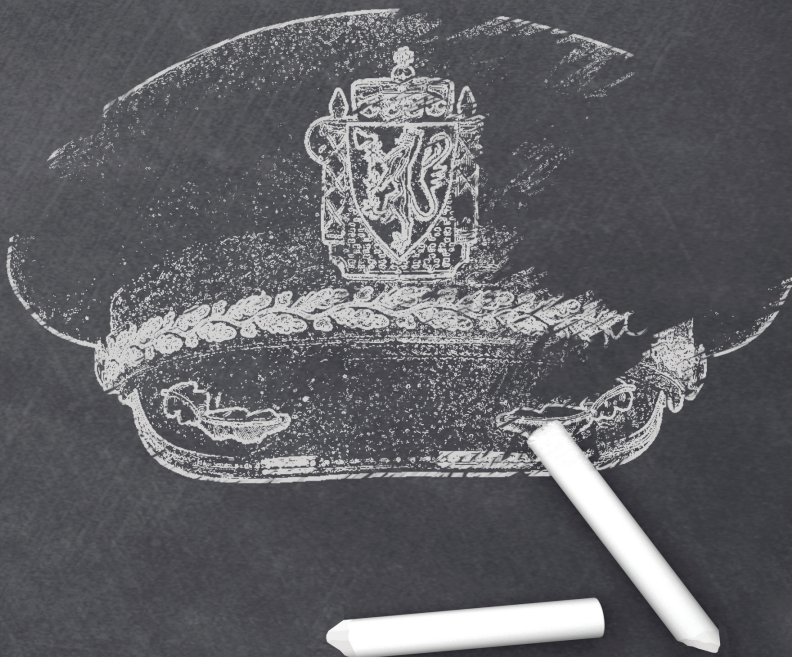

Geir Aas

POLITIUTØVERES syn på POLITIUTDANNINGEN

Kvalitetsundersøkelsen 2014

Geir Aas

**POLITIUTØVERES syn på
POLITIUTDANNINGEN**

Kvalitetsundersøkelsen 2014

© Politihøgskolen, Oslo 2014

PHS Forskning 2014: 2

ISBN 978-82-7808-107-5 (trykt utgave)

ISBN 978-82-7808-108-2 (elektronisk utgave)

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Alle henvendelser kan rettes til:

Politihøgskolen

Forskningsavdelingen

Slemdalsvn. 5

Postboks 5027, Majorstuen

0301 Oslo

www.phs.no

Omslag: Tor Berglie

Sats og layout: Eileen Schreiner Berglie

Trykk: Wittusen & Jensen

Forord

Jeg startet mitt arbeid på Politihøgskolen i 1995, og har vært ansatt ved denne institusjonen i 19 år. De ni første årene jobbet jeg primært med formidling av de samfunnsvitenskapelige fagene i grunnutdanningen. I de siste ti årene har jeg hatt hovedtyngden av mine arbeidsoppgaver innen politiforskning, og avla en doktorgrad i politivitenskap i 2009. Det er særlig politiets arbeid med vold i de nære og familiære relasjoner som har vært tema for min politiforskning. Dette prosjektet, som handler om en evaluering av politiutdanningen, har vært et svært interessant avbrekk. Mange av problemstillingene som dukker opp i denne rapporten har opptatt meg og mine kolleger i grunnutdanningen/bachelorutdanningen i mange år. I disse spørsmålene vil det imidlertid alltid være motstridende syn, hvor fasiten om hva som er den beste utdanningen umulig kan fremstilles.

Politiet som samfunnsinstitusjon og utøvelsen av politimyndighet er ofte på dagsorden i samfunnsdebatten. Dermed blir også politiutdanningen med jevne mellomrom utsatt for mediernes søkelys. Denne rapporten vil presentere både tidligere og ferske funn om hva politiutøvere selv mener om utdanningen for politiyrket.

Seniorrådgiver Kjersti Hove ved Politihøgskolen har vært initiativtaker og veileder for dette prosjektet. Hun var også involvert i de to foregående kvalitetsundersøkelsene (i 2006 og 2010), og har skrevet flere artikler/rapporter knyttet til evaluering og vurdering av politiutdanningen. Få, om noen, kjenner politiutdanningen i Norge bedre enn Hove. Takk også til alle dere politiutøvere som velvillig stilte opp til intervjuer for dette prosjektet. Etter min vurdering hadde vi svært interessante og givende samtaler om Politihøgskolens tilbud. De utvalgte politidistriktene har vist en tydelig interesse for denne studien, og har lagt forholdene godt til rette for gjennomføringen av datainnsamlingen.

Geir Aas

August 2014

Abstract

The police as a social institution and the use of police force are often on the agenda of public debate. Thus, police training is regularly in the media spotlight, too. This report presents both past and fresh research on what police practitioners think about the Norwegian police university college as a basis for police practice. The police university college is, in accordance with guidelines from NOKUT (Norwegian Agency for Quality Assurance in Education), required to ensure the quality of its education. By two tests, the police university college has obtained knowledge about how graduated police officers and their superiors consider police training. These surveys are conducted by using questionnaires (questback) in the internal police net. This study presents qualitative data on police officers' views on police training that will enable them to perform operational policing. The police leaders who emphasize general knowledge and skills for police work, give both education and the graduates good references. When it comes to specific skills for using force in time-critical situations, the graduates are placed in a critical light.

Innhold

Introduksjon	9
Bakgrunn	9
Problemstillinger og fremstilling	9
Metodiske redegjørelser	10
Politiutdanningen som profesjonsutdanning	15
Hva vet vi fra før om evalueringer av politiutdanningen?	19
Kritikken av politiutdanningen	19
Tidligere kvalitetsundersøkelser	21
Studentevalueringer	28
Hva slags kunnskap brukes i operativ polititjeneste?	29
Hva sier tidligere politiforskning?	29
Den sunne fornuften	31
Skoleprestasjoners betydning	33
Spennvidden i kunnskapsgrunnlaget	34
Politiutdanningen som forberedelse til operativt politiarbeid	39
De nyutdannedes vurderinger	39
Ledernes syn på de nyutdannedes yteevne	41
Divergerende syn	41
Fornøyde ledere	41
De kritiske lederne	43
Vektlegging av ulike verdier	45
Brevet fra Follo	47
Praksissjokket	49
Den vanskelige starten på yrkeskarrieren	49
Forventninger til nyutdannede	50
Skjerming av nyutdannede	53
Forsiktige politibetjenter	54
Følge boka?	58
Overdrevent fremoverlent?	59

Forslag til endringer av politiutdanningen	61
Mer operativ trening	61
Muligheter for spesialisering?	63
Endringer av samfunnsfagene?	66
Samfunnsfagenes rolle	66
Ser ikke helt poenget	67
Verdier på flere plan	69
Forbedringspotensial	70
Oppsummering og konklusjoner	73
Tidligere kvalitetsundersøkelser	73
Om kvalitetsundersøkelsen 2014	74
Hva slags kunnskap brukes i operativ polititjeneste?	74
I hvilken grad gir politiutdanningen en tilstrekkelig kunnskapsplattform for operativt politiarbeid?	75
Hvordan fungerer overgangen fra høgskestudier til politiyrket?	76
Hvilke forbedringsmuligheter for politiutdanningen blir påpekt av informantene?	78
Appendiks	79
Litteratur	83

Introduksjon

Bakgrunn

Politihøgskolen er i henhold til retningslinjer fra NOKUT pålagt å kvalitetssikre sin utdanning, og har tidligere innhentet kunnskap om hvordan nyutdannede politibetjenter og deres ledere vurderer politiutdanningen. Denne kunnskapen er innhentet ved spørreskjemabaserte undersøkelser i form av «questback» over politinettet. Disse undersøkelsene har frembrakt kvantitative data, men vi har ikke før denne rapporten noen større kvalitative undersøkelser på politiutøveres syn på politiutdanningen. Hensikten med denne studien er å gå bak de kvantitative data vi allerede har, og forsøke å bringe frem politiutøvernes egne refleksjoner om utdanningen på en mer nyansert, helhetlig og dypere måte. I denne kvalitetsundersøkelsen er det imidlertid gjort en innskrenking i forhold til de tidligere undersøkelsene – nå har vi innsnevret fokuset på kun den operative delen av politiyrket. Det er gjort av hensyn til prosjektets størrelse. Med operativ polititjeneste forstås den brede publikumsrettede polititjenesten som utføres av personell fra operative avsnitt/ordensavdelinger. Betjenter som jobber på definerte etterforsknings- eller forebyggende avsnitt er, i motsetning til de foregående undersøkelsene, ikke tatt med denne gangen.

Problemstillinger og fremstilling

Prosjektet følger disse hovedproblemstillingene:

1. Hva slags kunnskap bruker operativt politi i sin yrkesutøvelse?

Presisering: Hvilke kunnskapstyper blir anvendt i operativ tjeneste? – som for eksempel praktisk, relasjonell og teoretisk kunnskap. Kunnskapstyper kan også inndeles i for eksempel formell skolekunnskap, hverdagskunnskap, praktisk og erfaringsbasert kunnskap, taus kunn-

skap etc. (Freidson 2001). Dette spørsmålet danner grunnlaget for vurderinger av politiutdanningens kunnskapsinnhold.

2. I hvilken grad gir politiutdanningen en tilstrekkelig og relevant kunnskapsplattform for operativt politiarbeid?

Presisering: I hvilken utstrekning, og på hvilke måter, forbereder politiutdanningen studentene til operativt, publikumsrettet politiarbeid? Gjør politiutdanningen studentene godt nok kvalifisert for operativt politiarbeid? Har polititilsettene tilegnet seg sine operative kunnskaper og ferdigheter i større grad gjennom egen yrkespraksis eller tidligere erfaringer?

3. Hvordan fungerer overgangen fra høyskolestudier til politiyrket?

Presisering: Overgangen fra høyere utdanning med teoristudier i førerretet til praktisk yrkesutøvelse er i litteraturen om profesjonsutøvelse beskrevet som et «praksissjokk». Hvor tydelig er dette «praksissjokket» for nyutdannede polititilsettere? Hva er rimelig å forvente av de nyutdannede?

4. Hvilke forbedringsmuligheter for politiutdanningen kan identifiseres?

Presisering: Hvilke konkrete mangler ved utdanningen blir identifisert av informantene? Hvordan blir de akademiske fagene i utdanningen vurdert, og hvilke forslag fremsettes for endringer av disse fagene? Disse problemstillingene vil bli behandlet i den samme rekkefølgen som ovenfor. Før de belyses med innsamlet intervjudata, vil tidligere kvalitetsundersøkelser og andre evalueringer av utdanningen bli presentert.

Metodiske redegjørelser

Følgende fire politidistrikter ble valgt ut for denne studien: Oslo, Vestfold, Vestoppland og Troms. Distriktene ble plukket ut for å sikre mangfold og variasjon i informantgruppen. Det er ikke det enkelte distriktet som er vårt primære siktemål, men dets bidrag til helheten. Ett lensmannskontor ble

valgt ut for å kunne fange inn polititjenesten i mindre urbane områder.

Datagrunnlaget består hovedsakelig av fokusgruppe-intervjuer i de nevnte distriktene. I tillegg har jeg fanget inn politibetjenter og ledere fra operative avdelinger på etter- og videreutdanningskurs i Politihøgskolens regi. Totalt 42 politiutøvere stilte opp som informanter i denne undersøkelsen. Alle gruppeintervjuene ble gjennomført i løpet av høstsemesteret 2013. En oversikt over informantgruppen ser slik ut:

Politidistrikt	Antall betjenter	Antall ledere
Oslo	4	4
Vestfold	3	3
Vestoppland	4	1
Troms	3	4
Andre politidistrikt	4	12
SUM	18	24
Antall kvinner	5	3
Antall menn	13	21

De fleste av betjentene hadde vært 2-3 år i operativ tjeneste etter endt utdanning på intervjutidspunktet, mens lederne for det meste hadde stillinger som ordenssjef, divisjonsleder, operasjonsleder og innsatsleder¹. Rekrutteringen av informantene er gjort ved en formell forespørsel til politimestre/stasjonssjefer som ba sine underordnede finne informanter til meg (på frivillig basis). Det er dessverre relativt få kvinner i materialet. For betjentenes del skyldes det etter mitt syn tilfeldigheter. Blant lederne i operative avdelinger er det i det hele tatt få kvinner.

¹ En ordenssjef er lederen for en ordensavdeling/ordensseksjon på en større politistasjon. Vedkommende er gjerne politioverbetjent av rang, og kan ha flere divisjoner (vaktlag) under seg. Divisjonen ledes av en divisjonsleder, gjerne med førstebetjents rang. Operasjonslederen har oftest politioverbetjent som grad, og er politidistriktets øverste leder på operasjonelt nivå. Operasjonslederen styrer det meste av politiets operative tjeneste i samarbeid med innsatslederen. Innsatslederen er underlagt operasjonslederen, og har ansvaret for å lede politibetjentene (innsatspersonell) og andre aktører ute i direkte håndtering av planlagte og akutte hendelser. Innsatslederen har normalt graden politiførstebetjent (Politidirektoratet 2008, 2011).

Det ble foretatt 11 gruppeintervjuer og ett intervju med bare én informant. Intervjuene med lederne ble gjort atskilt fra betjentene, med unntak av ett tilfelle der en leder og en betjent stilte opp sammen. To av lederne har sin daglige tjeneste i forebyggende avdelinger, men også de jobber operativt og publikumsrettet. En av lederne i ledergruppa er ansatt på et lensmannskontor.

Rekrutteringen i kategorien «andre politidistrikt» foregikk gjennom Politihøgskolens etter- og videreutdanningskurs både for praksisveiledere, innsatsledere og operasjonsledere. Her har kursleder spurt kursdeltakerne i plenum om noen vil la seg intervju om politiutdanningens kvalitet. Praksisveiledere høres kanskje erfarne ut, men ofte har de ikke mer enn noen få års erfaring i operativ tjeneste. Både lederne og betjentene i kategorien «andre politidistrikt» tjenestegjør i mange forskjellige distrikter.

Intervjuene hadde en varighet på rundt en time, men kunne til tider ha vart mye lengre. Det går en grense for hvor lenge jeg kunne oppholde travle folk i arbeidstiden. Det skal også nevnes at jeg er ikke er ukjent for mange i politiet gjennom snart 20 års undervisnings- og formidlingserfaring fra Politihøgskolen. I tillegg har jeg gjennom politiforskningen de siste ti årene besøkt svært mange politienheter rundt i landet. Mange av informantene i begge leire har møtt meg i en faglig sammenheng tidligere, og de antar antakelig hvor jeg står i synet på verdier i politiutdanningen. Dessuten har jeg ved flere anledninger det siste året ytret meg i Politiforum i debatten om politiutdanningen. Hvor mye dette kan ha påvirket hva informantene valgte å si til meg vet jeg ikke, men jeg har som regel i introduksjonsfasen av intervjuene understreket betydningen av at de sier hva de faktisk mener. Jeg har ikke lagt skjul på at jeg er godt kjent med de kritiske røstene mot politiutdanningen. Kritikken av Politihøgskolen har jeg brakt inn i intervjuene med oppfordringer til kommentarer. Flere av informantene uttalte seg nokså «friskt» under intervjuene, noe som samtidig gav meg en bekreftelse på at min kontrolleffekt var beskjeden – i hvert fall overfor dem.

En intervjuguide tilpasset begge informantgruppene utgjør rammen for intervjuene, men de er ikke fulgt slavisk. Etter min oppfatning skapes

de mest vellykkede intervjuene ved å la informantenes syn og erfaringer dominere fremfor en fastspikret plan. Under intervjuene har jeg, som jeg vanligvis gjør, praktisert feltforskeren Cato Wadels ideal om feltsamtaler. Han forklarer selv: «Den metoden jeg har brukt, har hatt mer form av en samtale hvor jeg selv har fortalt bortimot like mye som jeg har spurt» (Wadel 1991, s. 47). En nyttig innfallsvinkel kan være å fortelle om hva jeg selv vet, og hva andre informanter har fortalt meg. På den måten tydeliggjør jeg også hvor jeg vil med mine spørsmål. Det kan være vanskelig å svare på kontekstløse spørsmål fra en intervjuguide.

Flere av kjernespørsmålene for denne studien har forståelig nok vært vanskelig for informantene å besvare. Man er gjerne lite bevisst på hva slags kunnskap en bruker i sin egen yrkesutøvelse. Som en illustrasjon på det kan vi tenke oss at de fleste mennesker er i stand til å skille mellom ulike ansikter og gjenkjenne en person blant tusener av andre (Olsen og Sjøtrø 2013). Men hvordan er vi i stand til dette? – og hva slags kunnskap bruker vi i denne forbindelse? Her er vi åpenbart inne i et språkløst tereng. Det samme gjelder spørsmålet om hva utdanningen har betydd for ens praksis. Mye av det politioperative arbeidet ledes av tause kunnskapsformer. Vi vet ofte mer enn det vi kan begrepsfeste, og en utfordring i intervjusituasjonen er å forsøke å lete etter noen av disse ordene sammen med informantene.

Jeg har også hatt nytte av å anvende et anerkjent metodisk grep ved å legge ut enkelte påstander i intervjuet (se Hammersley og Atkinson 1998). På den måten kan jeg lett få bekreftet og avkreftet egne antakelser. Vitenskapelige idealer om nøytralitet og objektivitet er velkjente, men vanskelig (umulig) å oppnå i kvalitative studier. I slike studier er forskeren selv instrumentet for datainnsamlingen – med sine interesser, førforståelser og verdier som bringes inn i forskningsprosessen.

I løpet av intervjurunden kom jeg til å spørre meg selv: Hvilke stemmer fra ledergruppen bør veie tyngst? – eller mer presist: hvem av dem har den mest nøyaktige og relevante informasjonen om de nyutdannede? Spørsmålet blir særlig aktualisert i enkelte av operasjonsledernes refleksjoner i gruppeintervjuene. Operasjonsleder 4 har dette synet:

Men når du går inn på det nivået og snakker med en ordenssjef, så er du på et nivå der det som ikke blir rapportert som en RUH² er bra – og de er jo ikke der vi er – vi måler dem i hverdagen – etter hvert eneste oppdrag. I hvert fall innsatslederne ser dem hver eneste dag. Jeg ville jo fått tilbakemelding umiddelbart fra min innsatsleder hvis vi har folk ute som ikke fungerer. Jeg tror nok at du skal lytte mer på innsatsledere enn at du skal lytte på ordenssjefer.

Operasjonsleder 1 supplerer om ordenssjefens synsfelt:

Så er det mer den sosiale biten av vedkommende – altså han fungerer i kollegiet og sånt – det er gjerne det han beskriver – vedkommende fungerer godt og er veltilpasset.

Det vil nok være delte synspunkter rundt disse oppfatningene, men operasjonslederne fremhever et viktig metodisk poeng. Det har vært viktig for meg å innhente erfaringer fra ledere som i størst grad følger betjentenes daglige praksis. Derfor har jeg langt flere innsatsledere (totalt ni) enn ordenssjefer (i alt to) med i intervjumaterialet³. Samtidig kan det være store variasjoner i hvor mye en ordenssjef følger sine underordnede. Dessuten kan ordenssjefen se etter litt andre kvaliteter enn de som står nærmest de nyutdannede i hverdagen.

Begrepet «kvalitet» krever også en nærmere redegjørelse. Det hadde vært fullt mulig å spørre andre yrkesgrupper enn politiutøvere selv, for ikke å snakke om publikums syn på kvaliteten på politibetjenter. Ansatte i barnevernet, helsevesenet, brannvesenet, krisesentrene og andre aktører som til tider jobber sammen med politiet kunne hatt nyttige innspill i så måte (se for eksempel i Aas 2014 om «Politiet og familievolden»). Det kan for øvrig være mange, og til dels motstridende, syn på hva som er den gode politibetjent. Det bør også nevnes at oppfatningen av den gode politibetjent kan ha justert seg noe i løpet av de senere år. I tråd med rapporten fra 22. juli-kommisjonen, har fokuset på operative ferdigheter i tidskritiske og farlige politioppdrag forsterket seg. 22. juli-kommisjonen slår blant annet fast at politiet må bli bedre på å løse «skarpe oppdrag» (NOU 2012:14 s. 459). Det er få (om

² Rapport om uønsket hendelse.

³ I tillegg har jeg til ledere med tittelen «NK-orden». Videre er det to divisjonsledere med i intervjumaterialet, seks operasjonsledere, to ledere innenfor forebyggende avdelinger og én leder fra et lensmannskontor.

noen?) analyser av politiarbeidet som har fått større oppmerksomhet enn nettopp denne, og jeg ser ikke bort fra at kommisjonens kritiske anmerkninger til politiet har dannet et bakteppe for intervjusamtalene i denne studien.

Alle intervjuene er foretatt med lydopptak. Intervjumaterialet vil dominere i denne rapporten, der informantene i stor grad vil komme til orde. Når jeg gjengir deres direkte tale, setter jeg teksten i kursiv. Jeg har for det meste luket vekk meningsløse og overflødige ord og vendinger, gjentakelser, presiseringer, halve setninger som ikke når frem til poenget og nølinger som ofte ligger i det muntlige språket. Typiske ord uten særlig informasjon i vår dagligtale er for eksempel – *eh, vel, lissom, asså, på en måte, ikke sant, og sånne ting, egentlig*. Det bør være avstand mellom muntlig og skriftlig språk – både av hensyn til leservennlighet, og for å unngå en fremstilling av informanter som rotete og mindre taleføre. Rekkefølgen på enkelte ord kan være byttet om for å skape bedre flyt og leservennlighet. Mellomrom i sitatene som (...) indikerer pauser, brudd eller fjerning av noe jeg oppfatter som mindre vesentlig i informantenes ytringer. Bindestreker indikerer fortløpende tale.

Politiutdanningen som profesjonsutdanning

Kåre Heggen analyserer sykepleiernes, lærernes og sosialarbeidernes «kvalifisering for profesjonsutøving» (2010), tre yrkesgrupper som har mye til felles med politiet både i utdannings- og praksisstruktur. Politiet har i likhet med disse et treårig utdanningsforløp der praktiske ferdigheter og teoretiske studier er forsøkt flettet sammen. Heggen definerer profesjoner som kunnskapsbaserte yrker, hvor formalisert (teoretisk) kunnskap må kombineres med skjønn for å utvikle en god praksis (Heggen 2010, s. 60). Profesjonsutøvelse handler om å bruke systematisert og generell kunnskap for å håndtere enkelttilfeller – enkelttilfeller som varierer og er unike hver for seg.

For utdanningene av disse yrkesgruppene, også politiet, er formell utdanning relativt nytt. Tidligere anså man det tilstrekkelig med motiverte personer med gode personlige egenskaper til å utføre jobben. Disse yrkene har tradisjonelt hatt en utpreget folkelig, uformell og lekmannspreget dimensjon. Omsorg og pleie av barn, syke og gamle, og opplæring og overfør-

ing av kunnskap til nye generasjoner, er oppgaver som har vært og stadig blir håndtert av foreldre og besteforeldre parallelt med de profesjonelle (Heggen 2010, s. 14).

På samme måte har politiutøvere vært personer som har kvalifisert seg for yrket uten særlige teoretiske kunnskaper, men i større grad etter personlige egenskaper og egnethet. Politiutdanningens historie er noe brokete og uoversiktlig, men i kort trekk kan utdanningens røtter beskrives som tilfeldig og lite formalisert før 1950-årene. Etter krigen ble politiutdanningen toårig, med ett års opplæring i politiyrket (aspirantåret), og ett år på skolebenken på politiskolen i Oslo. Fra 1992 ble utdanningen en treårig høgskoleutdanning, og omformet fra såkalt «grunnutdanning» til bachelorgrad i 2004 (Hove 2012, s. 7).

Utviklingen av en høyskole for politiutdanningen må naturligvis sees i sammenheng med utdanningsveksten og økte krav til kunnskap i samfunnet for øvrig. Høgskolesektoren vokste gradvis fra 1969, både ved opprettelse av distriktshøgskolene og oppgradering av de statlige profesjons- og yrkesutdanningene til høyere utdanning. Mellom 1969 og 1990 ble blant annet lærer- og førskoleutdanningene, ingeniørutdanningene, de maritime utdanningene og helse- og sosialfagutdanningene omgjort til høyere utdanninger (Hove 2012, s. 35).

Heggen bruker betegnelsen «akademisk drift» om denne utviklingen – som kort fortalt handler om en akademisering av profesjonsutdanningene, eller med andre ord en gradvis forflytting av opplæring i praksisfeltet til akademi og studenttilværelse (Heggen 2010, s. 67). Hva er så grunnlaget for denne akademiseringen? Den uttalte og opplagte grunnen ligger selvfølgelig i motivet om å styrke kunnskapsplattformen til profesjonsutøvere for en bedre yrkesutøvelse. I den forbindelse bruker Heggen begrepet «risiko», og resonnementet bak handler kortfattet om at i moderne samfunn har det høye kunnskapsnivået gjort befolkningen bevisste på mange mulige farer. Det stiller igjen krav til profesjonsutøverne om at de er i besittelse av oppdatert kunnskap om problemene de skal løse. En kunnskapsrik, oppdatert og kritisk befolkning vil presse profesjonenes kunnskapsnivå. Kan vi stole på at legen, sykepleieren, læreren, sosionomen – eller for den saks skyld politibetjenten – er godt nok

kvalifisert? (Heggen 2010, s. 16). For politiarbeidets del kan man identifisere økt mangfold og kompleksitet i politioppgavene, og ikke minst økte forventninger om kunnskapsbaserte løsninger i løpet av de senere tiårene.

Mer latente og mindre uttalte grunner til økte utdanningskrav kan ligge i et ønske om å styrke statusen og prestisjen til yrket. Videre kan høyere utdanning styrke yrkesidentiteten til profesjonsutøverne ved at man i fellesskap identifiserer seg med en felles kunnskapsplattform. Høyere utdanning kan ha ulike funksjoner, og det kan for eksempel skilles mellom en sertifiserende, kvalifiserende og en sorterende funksjon. Den sistnevnte forteller noe om at utdanningen kan ha betydning for hvem man rekrutterer og hvem man ønsker å slippe ut i praksisfeltet. Den sertifiserende og kvalifiserende funksjonen handler om at de kunnskaper, verdier og ferdigheter man lærer seg igjennom høyere utdanning, er en forutsetning for å utøve yrket på en kompetent måte (Heggen 2010, s. 16).

Motsatsen til et slikt syn hevder derimot at det først og fremst er gjennom praktisk yrkesutøvelse en lærer å utøve profesjonen, og det har for øvrig ikke vært mangel på kritikk av opprettelsen av høyskoler for flere av de nevnte profesjonene. Kritikken går i hovedsak ut på at den «akademiske driften» har økt avstanden mellom utdanningen og yrkesfeltet. Mange studenter har hatt problemer med å se sammenhengen mellom vitenskapelig kunnskap og praktisk yrkesutøvelse. Det er ofte blitt reist tvil om nytteverdien av vitenskapelig kunnskap i ulike profesjonsutdanninger (Heggen 2010, s. 163).

Lave og Wengers begrep om «situert læring» treffer kritikken mot vitenskapelig kunnskap og dens manglende evne til å bidra til praktisk arbeid. Etter deres syn er læring en integrert og uatskillelig del av sosial praksis. Læring i en skolebenk-kontekst kan dermed vanskelig overføres til praksisfeltet. Abstrakt og generell kunnskap kan med andre ord ikke nyttiggjøres hvis den ikke er spesifisert og tilpasset den konteksten den skal brukes i (Heggen 2010). Kritikkerne av Lave og Wenger vil imidlertid fremholde at en erfaren praktiker åpenbart har tilegnet seg kunnskaper gjennom mange ulike kontekster gjennom et helt livsløp, og at det finnes relasjoner mellom de ulike kontekstene (Heggen 2010, s. 155). Deler av intervju materialet som skal presenteres fremover vil falle tydelig inn i denne polariserte oppfatningen av læring.

Hva vet vi fra før om evalueringer av politiutdanningen?

Kritikken av politiutdanningen

I et brev fra Follo politidistrikt (undertegnet av politimesteren) til Politihøgskolen 29.10.2012, uttrykkes det bekymring for de nyutdannedes manglende kunnskaper og ferdigheter i politioperative gjøremål. Dette mener Follo å kunne dokumentere gjennom intervjuer for ansettelse, deltakelsen i IP-kurs, uttalelser fra nyansatte og faktiske erfaringer i ordenstjenesten. Ved intervjuer av 15 søkere til ordensseksjonen, hvorav 11 søkere ble uteksaminert fra Politihøgskolen i 2012, ble det gjennomført kunnskapstester i forhold til lover, instruksjer, rundskriv og ulike operative caser. Intervjurunden frembrakte nedslående resultater: For eksempel kunne bare fire av de 11 søkerne redegjøre tilfredsstillende for politiets bruk av våpen og våpeninstruksen. Kun tre var i stand til å redegjøre for praktisk bruk av spikermatte, og når det gjaldt instruksen rundt «tvangsmessig stans av kjøretøy» viste det seg at seks av søkerne ikke kjente til instruksen i det hele tatt. En case som omhandlet pågripelse av antatt farlig gjerningsmann i bil ble også møtt med tilsvarende uvitenhet. Ut i fra disse eksemplene trekkes følgende konklusjon i dette brevet: «Intervjuene som helhet gav inntrykk av at flere av søkerne ikke innehar grunnleggende kunnskap og ferdigheter som kreves for å arbeide operativt i politiet», og brevet fortsetter slik:

«Ut i fra ovennevnte sitter Follo politidistrikt med en bekymring rundt at Politihøgskolens teoretiske tilnærming har fått for stor plass i utdanningen, og at basiskunnskap og ferdigheter, spesielt innenfor den tidskritiske og ekstraordinære operative tjenesten, har måttet vike plass. Dette skaper et misforhold mellom de forventninger vi som politidistrikt har, og den tjenesten de nyutdannede er i stand til å gjennomføre».

Politibetjent Ann Elisabeth Svanberg, som tjenestegjør i Follo Politidistrikt, har som et ledd i masterutdanningen sin skrevet en rapport med tittelen

«I hvilken grad setter Politihøgskolen elevene i stand til å møte politiyrkets utfordringer» (Svanberg 2013). Studiet baserer seg på intervjuer av seks personer som i hovedsak tjenestegjør i ulike funksjoner i hennes politidistrikt. Hovedtyngden av hennes informanter mener at omgjøringen av politiutdanningen fra etatskole til høyskole har vært positiv for politiet, og at dagens høyskoleutdanning sikrer en nødvendig bredde i utdanningen (Svanberg 2013, s. 17). Likevel ser denne bredden ut til å være for bred i hennes intervjumateriale. Svanbergs informanter mener at det er et for stort gap mellom det teoretiske pensumet på Politihøgskolen og politipraksis. Ingen av informantene ønsker en teorifri utdanning, men mer anvendbar teori: «Gjennomgående er det i undersøkelsen funnet mangler hva angår å prøve ut teorien i praksis. Erfare hvordan teorien kan anvendes, og hva som fungerer» (Svanberg 2013, s. 20). Politihøgskolen har i følge denne rapporten i for stor grad lagt seg på en akademisk tilnærming til politiyrket.

Det er spesielt i forhold til operativ politipraksis at utdanningen anses som mangelfull. Svanberg finner at det ligger et motstridende forhold mellom politidistriktets behov for nyutdannede politibetjenter som er klare for alle operative oppgaver, og Politihøgskolen som utdanner generalister. Tanken er at Politihøgskolen ikke klarer å levere nyutdannet personell til de tidskritiske hendelsene. Svanberg ser en løsning i å spisse utdanningen der studentene kan velge en langt mer operativ retning i siste del av studiet. På den måten mener hun at Politihøgskolen kan levere de «varene» som politidistriktene etterspør. På den annen side etterspør hun mer tydelighet fra politiutdanningen, at det er generalister og ikke ferdige operative betjenter som uteksamineres. Dermed kan politidistriktene ta sine forholdsregler, for eksempel ved å opprette operative kurs og operativ trening for nyutdannede (Svanberg 2013, s. 30).

Det har i løpet av årene (siden opprettelsen av Politihøgskolen i 1992) vært en rekke frontalangrep på politiutdanningen fra forskjellig hold. Eksempelvis kunne vi i studentavisen «Universitas» 22.8.2012 lese følgende overskrift: «Slakter halve utdanningen - Politistudentene er sterkt misfornøyde med to av fire hoveddeler av utdanningen». Det er hovedområdene «Forebyggende politiarbeid» og «Politi og samfunn» som er gjenstand for

kritikken. Simen Bakke, tillitsvalgt for politistudentene som avsluttet utdanningen i 2011, utdyper kritikken slik:

«Enkelte av fagene innen disse områdene er mindre relevante. Undervisningen kan ha vært mangelfull og lite yrkesrettet. Noen av fagene gir oss lite utbytte sett i lys av yrket vi skal utøve, sier Bakke» (Universitas 22.8.2012).

En tydelig kritiker av høgskolen er formannen i justiskomiteen på Stortinget, Per Sandberg fra Fremskrittspartiet. Han sier dette til Dagbladet:

«Vi trenger flere politifolk raskt. Politihøgskolens treårige opplæring trengs til mange oppgaver, men ikke alle. La meg ta noen eksempler: Flere års studier er unødvendig for å ta fingeravtrykk, for å etterforske og for å knipe råkjørere. Ett år holder i massevis. Du trenger ikke politihøgskolen for å patruljere i gatene» (Dagbladet 28.1.2010).

Sandberg legger til at soldater fra Afghanistan kan gjøre samme jobb som politiet «i Oslos gater med kjapp opplæring». Politibetjent Svein Engen, som tjenestegjør ved Romerike politidistrikt, hevder i Politiforum 19.9.2012 at «dagens politiutdanning er på vei til å ødelegge politiet». Han påstår at fagene i liten grad er rettet mot praktisk politiarbeid – «og gjør at vi står igjen med et defensivt `jattepoliti` som opplever handlingslammelse når det brenner (...)». *Årsaken til dette ser han i at «det akademiske miljøet på Politihøgskolen har tatt fullstendig overhånd»* - og fortsetter: «Å være mistenksom, årvåken, kreativ, pågående, og handlekraftig er ofte ukjente begreper». Et nødvendig spørsmål nå blir hva vi faktisk vet, og hva som er dokumentert når det gjelder politiutøveres syn på høgskoleutdanningen.

Tidligere kvalitetsundersøkelser

Politihøgskolen har ved to anledninger tidligere gjennomført kvantitative spørreskjemabaserte undersøkelser om politiutdanningens kvalitet. Den første ble gjennomført i 2006 (Hansen 2006) og den andre i 2010 (Bråten 2010). Disse kvalitetsundersøkelsene rommer to ulike delundersøkelser: Den ene, som benevnes som «kandidatundersøkelsen» handler om relativt nyutdannede politibetjenter, som er ute i politipraksis, og deres syn på nytteverdien av politiutdanningen. Avgangskullene fra henholdsvis 2002, 2004 og 2006, 2008 har deltatt i disse undersøkelsene. Den andre studien retter

seg mot de nyutdannedes nærmeste ledere (på førstebetjent- og overbetjentnivå) og deres oppfatning av hva deres nye kolleger har lært i politiutdanningen. Undersøkelsene med lederne blir omtalt som «brukerundersøkelsen».⁴

Et overordnet spørsmål i kvalitetsundersøkelsen er som følger; «I hvilken grad mener du at Politihøgskolens grunnutdanning tilfredsstillende samfunnets krav til politiet?» I en skala fra 1 til 6, hvor den laveste tallverdien står for «i veldig liten grad» og den høyeste betyr «i veldig stor grad», plasserte både politibetjentene og deres ledere seg mer på den øvre enn på den nedre delen av skalaen både i 2006 og 2010. Diagrammet over tallene fra 2006 viser dette slik:

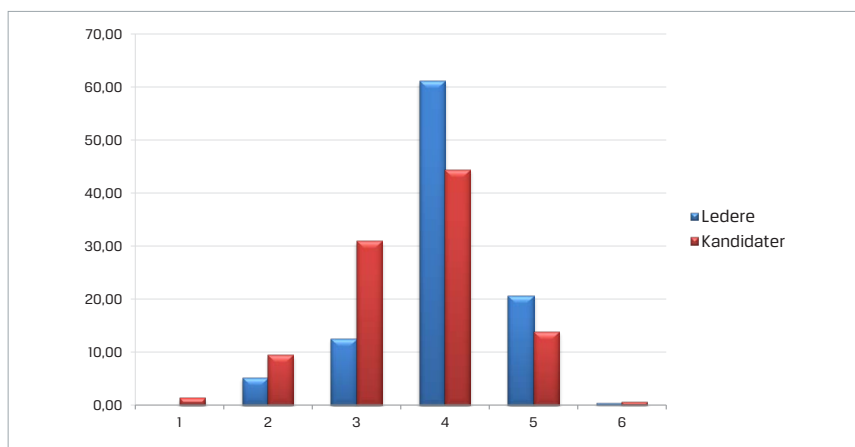

DIAGRAM 1. POLITIUTDANNINGEN OG SAMFUNNETS KRAV TIL POLITIET PROSENT. 2006.

Figuren viser at lederne (brukerne) i ganske stor grad mente at det var samsvare mellom politiutdanningen og samfunnets krav til politiet. Hele 82 prosent av lederne krysset av på de tre øverste tallverdiene (4, 5 og 6). Bildet er ikke like tydelig i de nyutdannedes (kandidatenes) tilbakemeldinger, men det var dog litt flere nyutdannede som plasserte seg på de øverste tallverdiene enn på de nedre i skalaen.

⁴ Undersøkelsene ble foretatt gjennom «questback» over politinettet. I 2006 svarte 234 ledere av 399 forespurte. Det gav en svarprosent på 58,6. Av kandidatene var det 301 politibetjenter av 437 forespurte som svarte, noe som tilsier en svarprosent på 68,9. I 2010 ble det sendt ut en tilnærmet identisk undersøkelse som i 2006. Svarprosenten hadde sunket til 55,6 prosent for kandidatene. For lederne sank svarprosenten til 51,1 prosent i 2010. Spørreskjemaet ble besvart av både ledere og kandidater i 19 av landets 27 politidistrikter, politiansatte både på større politistasjoner og lensmannskontorer. Begge kjønn er representert i undersøkelsen (Hansen 2006, Bråten 2010).

Ser man på gjennomsnittsverdiene i tallmaterialet, finner man at tallet lå på 3,58 for kandidatenes del i 2006. I undersøkelsen fra 2010 fikk man omtrent det samme gjennomsnittstallet for kandidatene (3,60). Gjennomsnittsverdien for ledernes avkryssninger lå på 3,95 i 2006. Tallet sank til 3,80 i 2010. Ingen av disse endringene er signifikante (Bråten 2010).

Kvalitetsundersøkelsene fokuserer videre på tre fagområder:

1. Oppgaver, ferdigheter og kunnskap av politifaglig karakter
2. Oppgaver, kunnskap og kompetanse innen politi og juridiske områder
3. Oppgaver, kunnskaper og kompetanse innen kommunikasjon, samarbeid, etikk og samfunnsforståelse

På det første området, i hvilken grad nyutdannede politibetjenter er forberedt til oppgaver av politifaglig karakter – definert som *ordenstjeneste, forebyggende arbeid, teknisk etterforskning, taktisk etterforskning, trafikkjeneste, problemorientert politiarbeid, sivile gjøremål og andre oppgaver som tilfaller politiet* – har begge gruppene blitt bedt om å gi en vurdering på en seks-delt skala, der den laveste tallverdien 1, indikerer «svært dårlig forberedt», og tallverdien 6 indikerer «svært godt forberedt». Følgende diagram fremstiller svarene fra 2006 slik:

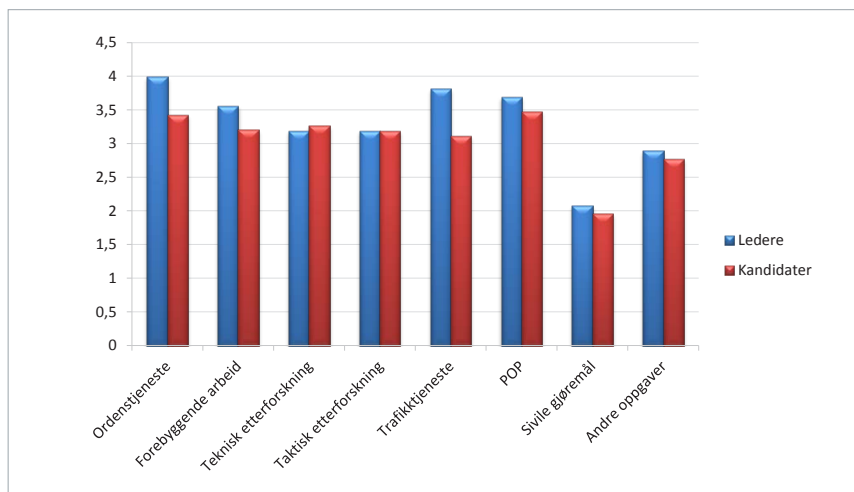

DIAGRAM 2. OPPGAVER, FERDIGHETER OG KUNNSKAP AV POLITIFAGLIG KARAKTER. GJENNOMSNIITT. 2006.

Også her viser det seg at lederne i gjennomsnitt gir en mer positiv oppfatning av kandidatenes kunnskaper og ferdigheter enn kandidatene selv. Gjennomsnittsverdien for lederne er 3,38, for kandidatene ligger tilsvarende tall på 3,08. Det betyr at begge gruppene mener at de nyutdannede er nokså middels forberedt på oppgavene som er skissert i diagrammet ovenfor. Samtidig bør noen forskjeller påpekes. Lederne er mest positive til kandidatenes kunnskaper og ferdigheter innen ordenstjeneste, forebyggende arbeid, trafikkjeneste og problemorientert politiarbeid (POP). Kandidatene vurderer også sine kunnskaper og ferdigheter høyest når det gjelder ordenstjeneste og problemorientert politiarbeid. Det er de sivile gjøremålene og «andre politioppgaver» som kommer svakest ut i denne oversikten.

Samlet sett gir respondentene fra lensmannskontorene en bedre tilbakemelding på dette hovedspørsmålet enn politiansatte ved politistasjonene. Videre er det generelt små kjønnsforskjeller i svarene. Kvalitetsundersøkelsen fra 2010 viser ingen signifikante endringer fra 2006 på spørsmålene om de nyutdannedes kunnskaper og ferdigheter i oppgaver av politifaglig karakter (Bråten 2010).

På det andre hovedområdet, i hvilken grad nyutdannede politibetjenter er kvalifisert for oppgaver innen politi- og juridiske områder – definert som *polititaktiske oppgaver, de fysiske utfordringene i politiyrket, de etiske utfordringene i politiyrket, å utarbeide nødvendig dokumentasjon og rapport, å forstå relevante juridiske problemstillinger og å foreta inngrep etter politiloven og straffeprosessloven* – har igjen begge grupper blitt bedt om å gi en vurdering på en seks-delt skala, hvor den laveste verdien 1 indikerer «svært dårlig kvalifisert», og 6 indikerer «svært godt kvalifisert». Diagram 3 viser ikke at lederne vurderer kandidatenes kunnskaper og ferdigheter som høyere enn kandidatene selv, med unntak av de polititaktiske ferdighetene og fysiske utfordringene. Interessant nok er det de polititaktiske oppgavene som kommer svakest ut på dette hovedspørsmålet, og det gjelder både lederne og kandidatene. Derimot skårer begge gruppene høyt på etiske utfordringer og juridisk kunnskap. Kvalitetsundersøkelsen fra 2010 viser ingen signifikante endringer fra 2006 på disse spørsmålene, med unntak av ledernes vurdering av kandidatenes fysiske ferdigheter. Her sank tallet med ca. fire tiendeler fra 2006 til 2010 (Bråten 2010).

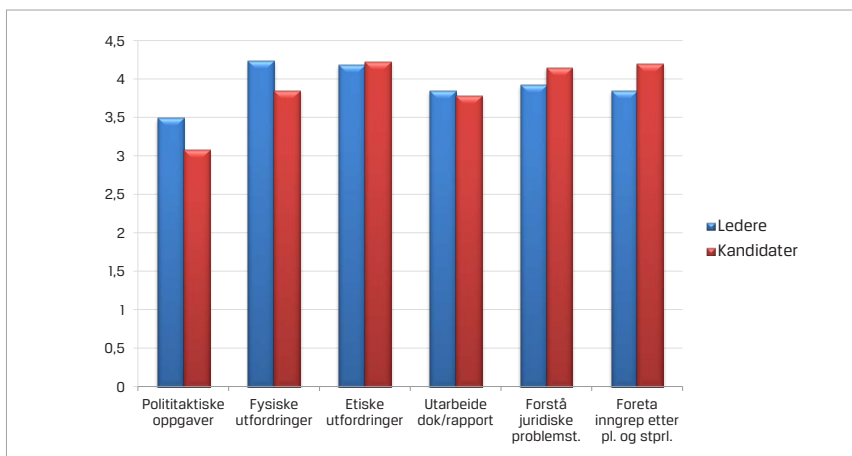

DIAGRAM 3. OPPGAVER, KUNNSKAP OG KOMPETANSE INNEN POLITI OG JURIDISKE OMRÅDER. GJENNOMSNIITT. 2006.

I den tredje og siste kategorien som omhandler spørsmål om kunnskaper og kompetanse innen kommunikasjon, samarbeid, etikk og samfunnsforståelse – definert som *å møte/kommunisere med publikum, å samarbeide med kolleger, å forstå mennesker i ulike situasjoner og tilstander, å stille spørsmål ved det du gjør og hvorfor du gjør det, å bli bevisst egne verdier og holdninger og å se politi-arbeid i forhold til samfunnsutviklingen for øvrig* – får vi følgende bilde:

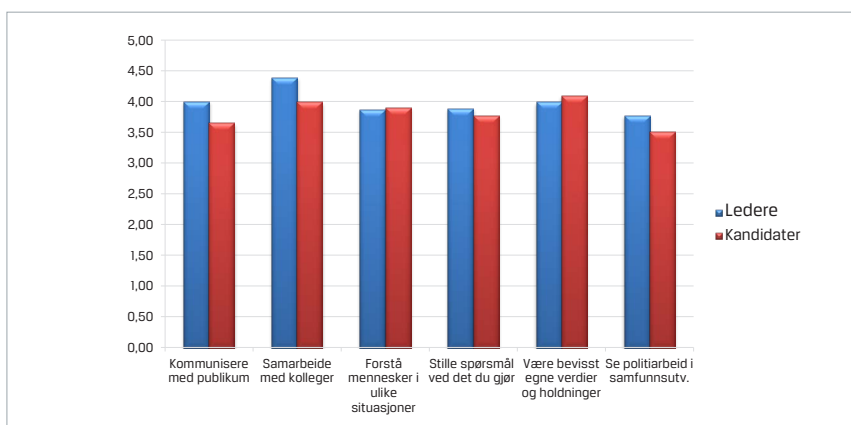

DIAGRAM 4. OPPGAVER, KUNNSKAP OG KOMPETANSE INNEN KOMMUNIKASJON, SAMARBEID, ETIKK OG SAMFUNNSFORSTÅELSE. GJENNOMSNIITT. 2006.

På disse spørsmålene skårer både lederne og kandidatene relativt høyt. Jevnt over har begge gruppene en oppfatning av at de nyutdannede er rimelig godt kvalifiserte for ferdighetsområdene kommunikasjon, samarbeid, etikk og samfunnsforståelse. På alle spørsmålene plasserte respondentene seg i gjennomsnitt høyere enn middelverdien på 3,5, og hovedtyngden krysser av på 4 eller høyere. Igjen er det slik at lederne vurderte sine nye kolleger som noe bedre kvalifisert enn kandidatene selv. Kvalitetsundersøkelsen fra 2010 viser ingen signifikante endringer fra 2006 på disse spørsmålene (Bråten 2010).

I sum, og på et overfladisk nivå, kan vi tross variasjoner slå fast at politiledere og nyutdannede gir politiutdanningen en nokså middels vurdering på en lang rekke utvalgte kompetanseområder. I Kjersti Hoves analyser av kandidatundersøkelsen fra 2010 plasseres politibetjentene etter tre kompetanseområder: teoretisk kompetanse, praktisk kompetanse og relasjonell kompetanse (Hove 2012, s. 79). Den teoretiske kompetansen handler om en bred, generell og allmenn kunnskap. Den praktiske kompetansetypen retter seg mot ulike former for praktiske ferdigheter, mens den relasjonelle dreier seg om kommunikasjonsevne, toleranse, etisk vurderingsevne med mer. Hvordan ser de nyutdannede politibetjentene på verdien av disse kompetanseformene? I questback-undersøkelsen ble de bedt om å krysse av på en skala fra 0 til 4, der 0 indikerer laveste verdi og 4 angir høyeste verdi. Deres svar fremstilles slik:

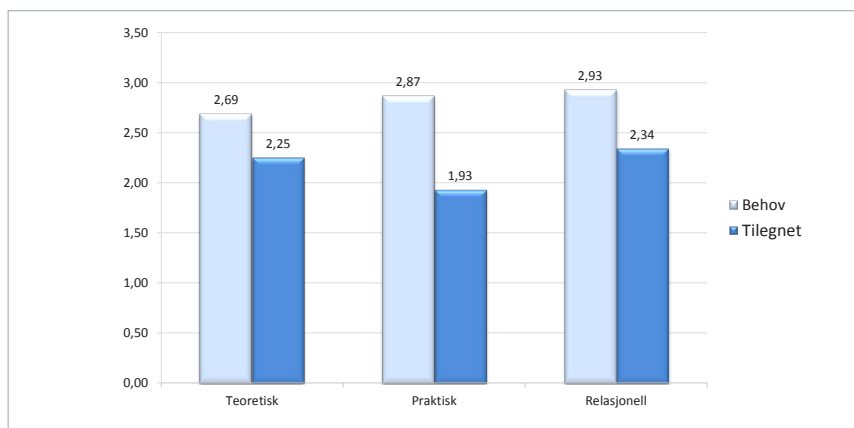

DIAGRAM 5. FORHOLDET MELLOM KOMPETANSEBEHOV OG TILEGNET KOMPETANSE. (Hove 2012, s 82)

Som figuren viser oppgir kandidatene i gjennomsnitt størst behov for relasjonell kompetanse, men behovet for den praktiske følger hakk i hæl, og er ikke signifikant forskjellig fra den førstnevnte. Derimot er det en signifikant avstand til den teoretiske som kommer svakest ut. Det er imidlertid stor spredning i kandidatenes vurderinger. For eksempel plasserer en fjerdedel av kandidatene behovet for relasjonell kompetanse på øverste verdi (4), mens 12 prosent vurderer denne kompetansetypen på de laveste verdiene (1 eller 0). Til tross for at den teoretiske kompetansen vurderes som mindre viktig enn de to andre, viser gjennomsnittsverdien at teoretisk kunnskap også anses som relativt viktig i politiutdanningen. Det er innsikt i regler og bestemmelser som skårer høyest i forhold til det teoretiske.

Figuren over viser også et annet viktig funn – den angir i hvilken grad kandidatene oppfatter at disse kompetanseområdene er tilegnet gjennom politiutdanningen. De nyansatte politibetjentene oppgir i snitt at det er den praktiske kunnskapen som de i minst grad har tilegnet seg. Tolkningene av dette funnet kan gå flere veier. Det er mulig at den praktiske kompetansen ikke får stor nok plass i politiutdanningen. Kanskje er denne kompetansetypen vanskeligere å tilfredsstille innenfor en skoleramme, hvor det «virkelige livet» i større grad er læremesteren (Hove 2012). Det kan tenkes at ferdighetene kommer med mengdetrening som en ikke har tilstrekkelig rom og tid til i utdanningen (mer om disse spørsmålene senere).

Når man sammenligner politibetjenter med andre sammenlignbare profesjonsgrupper, som sykepleiere, lærere, vernepleiere, barnevernspedagoger og sosionomer, fremtrer følgende interessante hovedfunn: Nytilsatte politibetjenter gir i gjennomsnitt uttrykk for en lavere grad av kompetansebehov innenfor alle de tre kompetanseområdene (Hove 2012, s. 87). Sagt på en annen måte mener politibetjenter at de ikke trenger så mye kompetanse som hva de andre yrkesgruppene gir uttrykk for. Tallene overrasker særlig når de viser at politibetjentene oppfatter behovet for praktisk kompetanse som lavere enn alle de andre profesjonsgruppene. På den annen side viser sammenligningen at det er et mindre gap mellom kompetansebehov og til-

egnet kompetanse for politikandidatene enn i de andre gruppene, også når det gjelder praktisk kompetanse. Det kan bety at politibetjentene i større grad oppgir at de har lært det de trenger å lære, og at avstanden mellom utdanningens innhold og praksisfeltet er relativt lav. Hove tolker dette funnet først og fremst som positivt for politiutdanningen (Hove 2012, s. 92).

Studentevalueringer

Politihøgskolen foretar også kontinuerlig studentevalueringer hvor studentene blant annet blir spurt om deres utbytte av utdanningen. I en rapport som analyserer avgangsstudentene fra 2008 og deres vurderinger av utdanningen, slås det fast at politistudentene er godt fornøyd med studietilbudet. Hele 92 prosent av kullet mener at de har fått et «godt» eller «svært godt» læringsutbytte (Hove 2010, s. 6). Politistudentene er mer blandet i vurderingen av hvorvidt de ser sammenhenger mellom studiene og det fremtidige politiarbeidet, og her skårer politistudentene lavere enn studenter ved HiO som retter seg mot yrker som allmennlærer, førskolelærer og sosionom. Samtidig påpeker Hove at det yrkesrettede perspektivet er betydelig styrket i fagplanene på Politihøgskolen siden 2003/2004, men at det kan være et gap mellom intensjoner i fagplanene og studentenes opplevelser (Hove 2010, s. 11).

Når man spør studentene om mer spesifikke deler av utdanningen, viser det seg at de skårer relativt høyt på tilegnet teoretisk kompetanse, men lavere på praktisk kompetanse. Studentene forventer mer praktisk utdanning enn det de får (og her samsvarer for øvrig studentevalueringen med kandidatundersøkelsen av nytilsatte politibetjenter). Politistudentene skårer betydelig lavere enn sykepleierstudenter og barnevernspedagogstudenter på spørsmålet om tilegnet praktiske ferdigheter. Når det gjelder tilegnet refleksjons- og relasjonskompetanse ligger politistudentene på tilnærmet samme nivå som studentgruppene på HiO, dog litt lavere (Hove 2010, s. 14-17).

Hva slags kunnskap brukes i operativ polititjeneste?

Hva sier tidligere politiforskning?

Deltakerne i gruppeintervjuene beskriver kunnskapsgrunnlaget for operativt politiarbeid i tråd med hva mye av både den nasjonale og internasjonale politiforskningen har påpekt. Det er den praktiske og erfaringsbaserte kunnskapen som politibetjenter setter i sentrum. I Helene I. Gundhus sine analyser av kunnskapskulturer i politiet viser det seg at gatekunnskap har en klar forrang over analytisk, generell, akademisk og vitenskapelig kunnskap. Gatekunnskapen er noe den enkelte politibetjent bygger opp gjennom erfaring, ikke ved hjelp av studier. Gatekunnskapen er konkret og direkte nyttig i forhold til miljøer som politiet kontrollerer. Teoretiske og problematiserende perspektiver på kriminalitet vurderes som mindre relevante kunnskapskilder (Gundhus 2009, s 108).

Rolf Granér finner også at politiutøvere preges av et kunnskapssyn som i stor grad er handlingsorientert, forankret i konkrete og selvopplevde hendelser (Granér 2004). Dette er en kunnskapsform som i stor grad kan beskrives som uartikulert og taus, som håndverksmesteren lærer opp sin «svenn» gjennom råd og oppfølging (Hove 2011, s. 91). Kjersti Hove viser videre at politibetjenter i større grad baserer sin yrkesutøvelse på personlige egenskaper (ideologisk/normativ kompetanse) fremfor formell, skolebasert kompetanse (Hove 2011, s. 93). I Stig Johannesens analyser av politikultur identifiserer han en konflikt mellom ulike praksiser i politiet, også mellom «operativ praksis» og «akademisk praksis» på denne måten:

«Det er ofte en lang avstand mellom den akademiske praksis og den operative praksis. Politifolk fra alle hierarkiske nivå sier til meg at det er svært problematisk å vite hva de faktisk skal gjøre annerledes når de konsulterer forskningsrapporter. Slike rapporter er dessuten lite kjent blant de operative praktikerne. Til sammen bidrar dette til at det er få muligheter til reelle forandringer av politiets kulturer/praksiser hvis man skal basere seg på det som kommer i kjølvannet av

forskningen. Forskningen som produseres i den akademiske praksis, synes å være tenkt for den akademiske praksis og kanskje den juridisk-byråkratiske praksis. Mens de problemene som diskuteres, gjerne gjelder den operative praksisen» (Johannesen 2013, s. 136, 137).

En fersk masteravhandling som kaster interessante lys over kunnskapsanvendelsen i politioperativt arbeid, har tatt for seg innsatsledere og deres fortellinger om ledelse i krevende politioppdrag (Olsen og Sjøtrø 2013). Denne studien dreier seg riktignok om en mer spesialisert funksjon i politiyrket, men kan så avgjort kaste lys over betjentrollen også. Per Ivar Olsen og Anders Sjøtrø har dybdeintervjuet seks av sine innsatsleder-kolleger, og plasserer den tause kunnskapstypen i kontrast til formalisert og eksplisitt kunnskap. Taus kunnskap er i sin rendyrkede form subjektiv, personlig, kontekstavhengig og vanskelig å dele. Eksplisitt kunnskap beskrives derimot som objektiv, upersonlig, kontekstuavhengig og enkel å dele (Olsen og Sjøtrø 2013, s. 25). Taus kunnskap handler i stor grad om erfaringsbasert kunnskap, mens den eksplisitte kunnskapstypen har sin åpenbare referanse til formalisert og etterprøvbare skolekunnskap. Ikke overraskende er det den tause kunnskapstypen som synes å ligge til grunn for innsatsledernes virke. Når oppdragene preges av press, risiko og stress forteller innsatslederne at det er magesfølelsen, teft, intuisjon og improvisasjon som leder dem til beslutningene. Forfatterne sier selv:

«Empirien fortalte oss at innsatslederne i liten grad opplevde at de bevisst støttet seg på den objektive, strukturelle kunnskapen, men lot tilstedeværelsen, følelser og erfaring få forrang i løsningen av oppdraget» (Olsen og Sjøtrø 2013, s. 25).

Likevel vil ikke Olsen og Sjøtrø avvise betydningen av formalkompetanse, men den gjør seg lite synlig for innsatslederne i de mer tilspissede fasene av operative politioppdrag. Det er langt fra slik at det er mangel på formelle regler, instruksjoner og prosedyrer knyttet til politirollen, men disse er av generell art, og kan umulig være tydelige og konkrete rettesnorer for handlinger i et hav av mulige virkelighetsscenarioer. Regler må tolkes og skjønnsutøvelse er en ufravikelig del av tjenesteutførelsen (Lipsky 1980).

Den nylige utgitte Phd-avhandlingen til Kristin Hellesø-Knudsen støtter Olsen og Sjøtrøs funn. Førstnevnte har riktignok ikke kunnskapsformer som

sitt primære siktemål, men risikopersepsjon hos politioperative betjenter. Likevel er følelser, valg og vurderinger i politipatruljene gjennomgående temaer, og et hovedfunn i studien er at polititøvere følger i stor grad sine egne interesser i politi initiativene. Overordnede styringssignaler fra politimyndighetene er ikke det viktigste for betjentenes vurderinger, men egne vurderinger av hva som er verd å prioritere. Hellesø-Knudsen forklarer:

«Oppsummert har denne studien vist at tjenestepersonenes vurderinger av hva som er viktig å redusere eller avdekke er et resultat av en kombinasjon av hvordan de vurderer konsekvensene ved ulike hendelser kan være for tredjeperson, hvor store strafferettslige konsekvenser hendelser kan ha og tjenestepersonenes egne følelser knyttet til oppdraget» (Hellesø-Knudsen 2013, s. 299).

Den sunne fornuften

Når jeg tar opp den tause og intuitive kunnskapstypen i gruppeintervjuene, setter politibetjent 3 ord på det med dette begrepet: *Politiblikket!* Politiblikket er Liv Finstads begrep i hennes utforskning av politiets «briller, forståelse og handlinger» (Finstad 2000, s. 25). I dette blikket finnes det et arsenal av bevisste og ubevisste tolkningsrammer og førforståelser. Politiblikket er imidlertid ikke et tilfeldig blikk, men et trent blikk for det som ikke synes å passe inn (Finstad 2000, s. 91). Likevel fremhever politibetjenter, også i dette studiet, den *sunne fornuft* og *sunt bondevett* som en veiviser i oppdragsløsningene. For eksempel tydeliggjør politibetjent 15 i intervjumaterialet disse verdiene slik: *Ofte kommer jeg opp i situasjoner hvor jeg ikke vet helt hva jeg skal gjøre – det går litt tilbake til sunt norsk bondevett – at det ligger i bønn.*

En politiforsker som har lagt ned mye arbeid i forståelsen av den sunne fornuftens rolle i politityrket er Linda Hoel med studiene av «Politibetjenters erfaringer» (Hoel 2013). Sunn fornuft faller nøyaktig sammen med begrepet «common sense», en slags fornuftmessig sans vi alle er bærere av, og som muliggjør menneskelig felleskap (Hoel 2013, s. 124). Den sunne fornuften har en lav status i akademisk tenkning, nettopp fordi den oppfattes som folkelig og at den ikke representerer noe annet enn hva vi alle forstår. Akademisk viten derimot har tradisjonelt hatt et eksklusivt stempel. Hoel for-

søker imidlertid å fremheve den sunne fornuften i politiyrket som et uttrykk for politiutøveres unike praksiskunnskap.

Den sunne fornuften bør ikke forstås uavhengig av spesifikk fagkunnskap som betjentene har lært både på skolebenken og gjennom politisierer erfaring. Et enkelt kontrollspørsmål til den rene sunne fornuften er om jeg er i stand til å utøve mye av politiarbeidet på samme måte som profesjonelle betjenter? Jeg er da også i besittelse av en folkelig og sunn fornuft. Det er nok stor fare for at jeg hadde opptrådt nokså klønete og ukyndig i uniform. Når jeg spør en av lederne i intervjumaterialet (på et lensmannskontor) om hva den sunne fornuften i politiyrket består i, lyder svaret slik:

Det er vanskelig, det er noe med den greia – det baserer seg på den fagkunnskapen du har, lokalkunnskapen du har, kjennskapen til den enkelte klient – hele den totale vurderingen der (...) sunn fornuft baserer seg på mange ting.

Betjent 2 kan supplere dette slik:

Men det må jo være en kombinasjon av egne erfaringer og den teorien man lærte på PHS (...) vi har vært igjennom jussen – kombinert da med erfaring – at vi kjenner oss igjen i situasjoner – og handler deretter riktig.

Handal og Lauås sine begrep om «praksisteori», som opprinnelig er myntet på læreryrket, kan i høy grad kaste lys over den sunne fornuften som grunnlag for politipraksis. «Praksisteori» er en totalomfattende teori om alt det som ligger til grunn for og former en lærers undervisningspraksis. Praksisteori blir analytisk inndelt i personlige erfaringer, overført kunnskap (teoretisk kunnskap) og praktikerens verdier (både filosofiske og etiske). Mer spesifikt består praksisteorien, i tillegg til ens egne erfaringer og verdier, av kulturelle normer, observasjoner av andres praksis, utveksling av erfaringer i et kollegasamarbeid, studier av faglitteratur med mer. Alle disse elementene inngår i praktisk yrkesutøvelse. Det er bare mulig å skille dem fra hverandre til analytisk bruk, i virkeligheten er de nøye sammenvevd, og står i et kontinuerlig påvirkningsforhold til hverandre (Handal og Lauås 1999, s. 19-23). Slik er det etter alt å dømme med politibetjentens praksis også.

Skoleprestasjoners betydning

Det ligger mye informasjon om kunnskapssyn i politiet i hvordan lederne i operative avdelinger vurderer skoleprestasjoner fra politihøgskolen som kvalifiserende for yrkeslivet. Flere av lederne som tilsetter nyutdannede kan avsløre at karakterene på vitnemålet ikke har den største betydningen for ansettelsen. Dette underbygges også av hva som er dokumentert tidligere om tilsetninger i politietaten. Hove viser til at nyutdannede tidligere kunne bli ansatt tross manglende godkjent vitnemål (Hove 2011, s. 91). Ordenssjef 2 sier dette om sin ansettelsespraksis:

Fag kan du lese deg opp på – personlighet er det vanskelig å endre – nå har jeg akkurat hatt 15 intervjuer – det går på holdninger, egnethet og evne til samhandling. Du kan ligge på karakter C – det er litt stygt å si det sånn, men har du en gjennomsnittskarakter C og oppover, så har det ingen betydning om det er A, B eller C – eller på en måte noen ganger så er du uheldig og får en D i karakter.

Skoleprestasjonene er som vi ser tross alt ikke helt uvesentlige for denne ordenssjefen. Karakterene bør ligge over et visst minimumsnivå. En divisjonsleder ser heller ikke bort i fra karakterene, men vektlegger dem ikke først og fremst som faglig kompetanse i seg selv, men mer som et uttrykk for personlig egnethet når han avslører:

Det å ha gode lagspillere, som kanskje har litt dårlige karakterer – men som har et vesen som går godt inn i gruppa – som bringer divisjonen for mitt vedkommende videre – det er viktigere enn en god karakter. Klart vi ser på karakterene – det sier noe mer om vedkommende.

NK-orden 2 levner heller ingen tvil om hva hun ser etter hos søkerne: *Det er jo gjerne det vi ser på når folk er på intervju – hvilken person er du? – personlig egnethet er jo det vi setter høyest – foran karakterer.* For Politihøgskolen kan det imidlertid være en utfordring at skoleprestasjonene ikke betyr mer ved ansettelse av kandidatene. Manglende vektlegging av karakterene kan lett tenkes å svekke motivasjonen for læring gjennom formalisert politiutdanning. Vel så alvorlig er det om en slik praksis bidrar til å skape en kløft mellom utdanningen og politietaten.

Mange av informantene peker for øvrig på personlighet, egnethet, vesen etc. som viktige verdier og egenskaper hos de nyutdannede. Slik sett kan

kunnskapskravet til politibetjenter få et slags esoterisk preg, der bare de innvidde vet hva som skal til. Betjent 6 sier det slik: *Du kan ikke lære alle papegøyer å snakke! Det er folk som ikke har anlegg for dette her.* Betjent 4 uttrykker seg i samme retning: *En del av det er nok som du sier – enten har du det eller ikke.* Hva nå *det* eller *dette* egentlig er ligger gjerne i et språkløst terreng. Den tause kunnskapen, som teft, sans etc. er vanskelig å sette ord på. Flere av informantene påpeker at kunnskaper og ferdigheter de hadde før de startet politiutdanningen har hatt avgjørende betydning for deres operative tjeneste. Det å ha livserfaring er langt fra noen ulempe i denne bransjen. Forsvarsbakgrunn fremheves gjerne som en verdifull ballast å ha med seg i politiyrket. Betjent 6 anser sin erfaring fra psykiatrisk sykehus som spesielt nyttig for sin del.

Spennvidden i kunnskapsgrunnlaget

Kåre Heggen skiller mellom «må-kunnskaper» i kontrast til mer uklare kunnskapselementer i profesjonsutdanninger (Heggen 2010, s. 68). Betjent 15 viser til et eksempel på «må-kunnskap», når han fremhever spesielt strafferetten som nødvendig for sin praksis:

(Juskunnskapene) gjorde meg mer sikker på hva som var rett og galt – hva du skulle gjøre i de enkelte situasjonene – hvis du er alene på natten så har du ikke muligheten til å konferere med så mange. Hva du som politi har rett til/ hva du ikke har rett til... så du slipper å tråkke i bedet at du tauer inn noen som du ikke skulle taue inn. Veldig mye er forankret i jussen, for det går jo på rett/ikke rett til å gjøre ting.

Kunnskapsgrunnlaget i ordenstjenesten kan også skisseres i tråd med en lang rekke rene praktiske og instrumentelle ferdigheter. Håndtering av kjøretøy, samband, våpen, håndjern og andre maktmidler/utstyr er eksempler på det. Kjernen i politirollen handler tross alt om å anvende fysisk makt om nødvendig for å løse problemer og konflikter. Få har uttrykt politirollens mandat, eller funksjon om man vil, klarere enn Egon Bittner med disse ordene: *The mandate of policemen consists of dealing with all those problems in which force may have to be used* (Bittner 2005, s. 168). Når jeg spør innsatsleder 4 om hva det er viktig å kunne i operativ tjeneste velger han å

svare på denne måten: *Min første tanke er at du bør være god på de tingene som kan koste deg sjøl, makkeren din eller en tredjeperson livet.* Samtidig er det et paradoks at de tidskrisiske hendelsene som involverer bruk av våpen inntreffer sjelden i politikyrket. Betjent 8 setter ord på dette paradokset slik:

Det skytes jo ikke så mye – hverdagen består jo ikke av skyting – hverdagen består av hverdagsproblemer – jeg syns vi trener veldig mye på det som skjer nesten aldri – og du trener lite på det som det skjer mye av.

I Pål Lagestads doktorgradsavhandling bekreftes det at ordenstjenesten i svært liten grad handler om fysisk maktbruk, og fysisk styrke ser ut til å være en ferdighet som i liten grad kommer til nytte. Lagestad trekker likevel ikke den slutningen at fysisk styrke er uviktig i operativt politiarbeid, og han slår fast:

«Selv om fysiske ferdigheter ikke er sentralt i de fleste oppgaver i ordenstjenesten, er for eksempel fysisk styrke og arrestasjonsteknikk avgjørende i de få situasjoner som krever fysisk maktbruk» (Lagestad 2011, s. 161).

Fysisk maktbruk er imidlertid en kunnskapsform som flere av informantene føler blir dysset ned i politiutdanningen. Innsatsleder 6 hevder at: *Det kan faktisk være fullgodt politiarbeid å skyte noen i ryggen, og det var ikke noe som jeg hørte på Politihøgskolen.* Han fortsetter slik: *For å si det litt flåsete – denne jobben her trenger noen steinknuserer også.* Innsatsleder 3 følger opp dette med å slå fast at – *det holder ikke bare med snakk bestandig* – og legger til at det er viktig at store og sterke betjenter også er med i polititjenesten. Neste kapittel vil vise at det er særlig denne kunnskapsformen relativt mange av informantene mener det skorter på blant nyutdannede, og det er mulig at disse ferdighetene er blitt underkommunisert i politiutdanningen. I et høgskolestudium, med vekt på formell kompetanse gjennom teoristudier og eksamener, kan det kanskje føles mindre stuerent å fremheve muskelkraft som en verdi i seg selv.

Innsatsleder 7 nyanserer fremstillingen av «steinknuseren» ved å påstå at: *hvis vi da kan slippe unna en som står og fråder og ikke har en eneste tanke sjøl, men som også klarer å tenke og snakke samtidig som han knuser stein – så er det helt optimalt.* Her er han samtidig inne på en unik ferdighet i operativ polititjeneste, som jeg har drøftet med de fleste av informantgruppene. Den

handler kort fortalt om viktigheten av å kunne veksle mellom «høyt» og «lavt» i politiyirket. I oppdragsløsningene kan det av og til være nødvendig å bruke fysisk makt som for eksempel å slå seg igjennom en stengt dør til en bolig – i neste øyeblikk kreves det for eksempel å sette seg ned på huk og snakke med voldsutsatte barn. Den gode politibetjenten skal ikke bruke mer makt enn nødvendig, men heller ikke vegre seg for fysisk maktbruk. Dette er i grunnen en hårfin balansegang, og forståelsen av når det er riktig å veksle mellom «høyt» og «lavt» representerer noe unikt i politikunnskapen. Betjent 13 setter ord på denne vekslingen slik:

I andre situasjoner så er det sånn at den svitsjen der fra å gå fra høy til lav – og kunne gå fra lavt til høyt igjen – det blir et veldig stort problem for mange – for at på grunnutdanningen har du på en måte – så er du veldig på den lave approachen uten at du er i stand til å svitsje over når det trengs. Så får du den der at du plutselig står ute – så fryser du (handlingslammelse).

Mer om koblingen mellom politiutdanningen og forsiktige politibetjenter senere, men i denne forbindelse skal det også legges til at jeg har fått presentert flere fortellinger som viser det motsatte, og da om erfarne politiutøvere som anvender helt unødvendig og brutal maktbruk i enkelte hendelser. Selv om kjernen i politirollen handler om rett og plikt til å anvende fysisk tvangsmakt, er det de kommunikative ferdighetene som kommer mest til anvendelse i den uniformerte polititjenesten. NK-orden 2 slår fast at – *hvis du ikke kan kommunisere så kommer du ikke langt i dette yrket her!* Betjent 2 sier det slik:

Det er så mye som går på kommunikasjon og dialog – det å klare å snakke med folk – det å holde dialoger – det er det vi gjør – hele tida så er det å klare å snakke med folk – på en ordentlig måte – og gjøre deg forstått.

Betjent 1 utdyper ved å vise til ulike former for kommunikasjon som føres i tjenesten:

Men det er det å klare å snakke med folk – du må jo være litt utadvendt – og klare å legge deg på de ulike nivåene til folk. Det gjør vi jo hele tida – og det er jo det som ofte er vanskelig for de ulike tjenestemennene – man ser det veldig når man har studenter også – nå snakker du med den personen – nå tar du deg av den situasjonen – så er det veldig vanskelig for dem å finne orda og hva er det rette å si liksom. Du snakker med folk som opplever kjempesorg – eller du har psykiatriske pasienter – du har aggressive folk – du skal klare å snakke med folk på ulike

nivåer hele tida da. Du skal på en måte skille mellom hvilket nivå du legger deg på – kanskje du må være veldig sympatisk/empatisk i det ene øyeblikket, og så skal du plutselig være sint i det andre øyeblikket – du skal klare å balansere det her veldig⁵.

Fortellingen viser også til den nevnte vekslingen mellom «høy» og «lav» i utførelsen av politirollen, og hvis vi fortsatt holder oss til den lave tilnæringsmåten, vil vi kunne identifisere flere kunnskapsformer i tråd med intervjumaterialet. I forlengelsen av og i nær forbindelse med de kommunikative ferdighetene, bør en politibetjent også ha evnen til forstå sosiale situasjoner ikke bare de tilspissede hvor maktmidler er påkrevet. Betjent 13 verdsetter denne egenskapen slik: *Det er nøkkelen til suksess på et oppdrag også – det er å lese en situasjon – og kunne møte vedkommende rett.* Ordenssjef 2 utdyper:

Det er å se et bilde, og evne å ta kontakt, evne å skape tillit til å få i gang en samtale – og evne til å se en situasjon hvor du fanger opp – ja, her er det noe feil – måten du klarer å få i gang den tryggheten, tilliten til å åpne seg.

Det å lese situasjoner på en fornuftig måte handler i likhet med de kommunikative ferdighetene i høy grad om livserfaringer. Det er opplagt noe man i liten grad kan lære gjennom et høyskolestudium. Det er et stort mangfold av situasjoner som politibetjenter kommer opp i, men tilbakevendende utfordringer er å tolke stemninger og atmosfære: Er folk for eksempel aggressive, fiendtlige, ironiske, trise etc.? Hvordan bør betjentene for eksempel håndtere noen i sorg og fortvilelse? Lokalkunnskap og kjennskap til dem man møter er viktig, og til tider en avgjørende ressurs i denne forbindelse. Lederen på et lensmannskontor forklarer hvorfor:

Jeg skal si deg at jeg vet ikke hvor mange ting vi har løst her som kunne ha blitt farlige – som vi har løst på grunn av lokalkunnskapen vår. Vi kjenner faktisk vedkommende – vi kjenner moren hans – vi kjenner broren – kjenner kompisene.

Ferdighetene i politiyrket henger så avgjort sammen. Tolkninger av situasjoner kan ikke gjøres uavhengig av en forståelse av politirollen. Hendelser blir ikke tolket i noe vakuum, men i tråd med våre interesser, verdier, posisjoner

⁵ Denne erfaringen ligner for øvrig mye på Liv Finstads observasjoner av politibetjenter som «skuespillere», hvor man veksler mellom stil og tone etter forholdene (Finstad 2000, s. 195). Lars Holmberg er inne på noe av det samme når han viser til at politiet spiller rollen som lovens håndhever med politiuniformen som "performativt redskab" (Holmberg 1999; 214).

og roller. Politiet leser virkeligheten, som alle andre profesjonelle aktører, gjennom sine briller – eller politiblikk – om man vil. Det bør betjentene være seg bevisst, og samtidig erkjenne det motsatte forholdet – hvordan publikum tolker politirollen. Betjent 3 hevder at – *man glemmer litt den der effekten man har med å komme i blåskjorta opp i en situasjon*. En synlig politipatrulje har en helt spesiell påvirkning på situasjoner som oppstår, og ikke minst et særskilt ansvar for å bringe konfliktfylte situasjoner til opphør. Forståelsen av politirollen handler ikke bare om relasjonen til publikum, men også til sine kolleger. Relasjonelle ferdigheter bør også klassifiseres som en egen kunnskapsform i politiyrket, og kanskje særlig i operativ tjeneste skal vi tro divisjonsleder 1 når han slår fast at: *Politioperativt arbeid er jo et lagspill! Minimum på en patrulje*. Det er – *korpsånden* – han sikter til her, i en erkjennelse av at politibetjenter er avhengige av hverandre for å løse sine oppdrag.

Til slutt i dette kapittelet skal det nevnes at politiutøvere ikke bare bruker sin egen kunnskap for å mestre ordenstjenesten, men i betydelig grad også andres kunnskap. Betjent 5 forklarer dette:

Du vil alltid komme borti ting – og det er alle typer oppdrag – man vet at dette har jeg ikke greie på – jeg har hatt den følelsen noen ganger – jeg har ikke peiling. Da er det bare å gjøre det best mulig, men du finner alltid noen du kan spørre.

Nyutdannede vil i stor grad være avhengige av å spørre sine eldre kolleger – særlig operasjonsledere og innsatsledere i forbindelse med konkrete hendelser som de rykker ut til. Flere påpeker at de lærer i stor grad av hverandre i kollegafellesskapet⁶. Andres kunnskap handler også om å rådføre seg med og henvise til andre profesjonelle aktører som barnevernet, helsevesenet, psykiatrien, NAV, krisesentre med mer. Disse aktørene har spesialisert kunnskap på sine felt som politibetjenter kan dra nytte av i sine oppdrag.

6 Dette samsvarer med hovedfunnet til Gunnar Ekman, i hans doktorgradsavhandling «Från text till batong», som finner at det i liten grad er de formaliserte tekstene som styrer politiarbeidet. Snarere er det normene i kollegafellesskapet representert ved «småpratets beslutningsprosess» (Ekman 1999: 194). «Småpratets beslutningsprosess» er en metafor for den daglige samtalen mellom politifolk «på gulvet», og det er denne samtalen som normerer tjenesteutøvelsen. Handlingsrommet som lover og instruksjer etterlater seg blir fylt opp av hvordan kollegagruppen tolker politiets oppgaver, og måter de bør løses på.

Politiutdanningen som forberedelse til operativt politiarbeid

De nyutdannedes vurderinger

De nyutdannede er nokså samstemte i sin vurdering av politiutdanningen som forberedelse til operativ tjeneste. Gjengangsmelodier i intervjumaterialet handler om velkjente innvendinger som mangelfull praktisk trening under utdanningen, for få øvelser, svak kobling mellom teori og praksis, og et for teoritungt studieinnhold⁷. Politibetjent 1 oppsummerer mye av dette i sine refleksjoner rundt utdanningen som forberedelse til sin egen yrkespraksis:

Jeg kunne fint ha vært flinkere til å skrive rapporter, bruke BL, og hatt bedre praktiske ferdigheter da jeg kom ut av PHS – det var jo ikke mye vi øvde på de tingene. I tredje klasse hadde vi kanskje ett avhør på lyd som vi skulle levere inn – det var det... man har kanskje vært innom det meste som man skal kunne – det er på en måte ikke noe mengde bak – som det å skrive rapporter for eksempel. Du skriver to-tre rapporter som blir retta – så viser det seg at når du kommer ut og faktisk skal jobbe – så kan du ikke skrive de rapportene – for det har du ikke tid til – du skriver jo helt annerledes når du kommer ut – i hvert fall mye mer kortfattet. Det er mye sånne ting, og man har kanskje fått skutt en gang i leir – og det er det man har gjort av å skyte. Man har hatt noen øvelser – taktiske øvelser, men det blir ikke mengde bak noen ting.

En stund etter denne ytringen korrigerer betjenten sin egen uttalelse slik: *Ja, nå kanskje jeg låste meg veldig til skolen – ja i praksisåret selvfølgelig får du erfaring, men det er jo igjen erfaringsbasert.* Det er interessant å merke seg at han forbinder utdanningen med de to teoriårene, og ser ut til å glemme i farten at praksisåret også er en del av høgskoleutdanningen.

Til tross for en nokså samstemt gruppe av nyutdannede, er det likevel interessante variasjoner og ulike tolkninger av utdanningen i intervjumate-

⁷ Tilsvarende toner finner Kåre Heggen i sine studier av sykepleier-, sosialarbeider- og allmennlærer-studenter og deres syn på utdanningen sin. Også her etterlyses gjennomgående mer praksis under utdanningen (Heggen 2010, s. 99).

rialet. Betjent 2 mener at utdanningen gav henne en solid plattform på denne måten:

I forhold til hva som kreves av deg – som en politibetjent – jeg startet jo på null (ved studiestart) – så sånn sett så lærer du – du får jo mye bedre innsyn i hva politiryket er – hva som forventes av deg. Likevel etter tre år så tenkte jeg – kanskje jeg skulle gått her litt til. Jeg visste jo ikke hva politiryket gikk ut på – i den grad at det finnes jo veldig mange retninger innenfor politiet.

Betjent 11 derimot ser som betjent 1 avstanden mellom utdanningen og politipraksis slik:

Altså da jeg gikk på Politihøgskolen – så tenkte jeg at det her er noe som er planlagt og lagt til rette for de som skal ut å gjøre operativt politiarbeid. Du forventer at det skal være godt nok, men du er i en sånn PHS-boble – hvor du da kommer ut – da får du høre hvordan det er. Det du lærte om akkurat det feltet der – sånn er det ikke i virkeligheten.

PHS-boblen som han viser til kan forstås som en beskyttet studietilværelse langt unna hva som venter i arbeidslivet. Betjent 14 finner heller ikke at utdanningen gav han god nok plattform for operativ tjeneste med denne refleksjonen:

Jeg tenker i utgangspunktet er svaret nei på det. Den dagen du er ferdig – du blir satt til et oppdrag – av arbeidsgiver og samfunnet – som du egentlig ikke er kompetent nok til å utføre – det er utgangspunktet mitt. Det er fordi at det teoretiske – det får både for stor plass og virker for lite strukturert i forhold til hva som er rollen din etterpå.... Den generalisttankegangen – når du kommer ut så skal du være i stand til å gjøre alt – det kommer veldig an på hva slags jobb du får når du er ferdig. Når du er ferdig og blir satt ut på en ordensavdeling på en politistasjon – tenker jeg at utgangspunktet er for dårlig. Da tenker jeg på den operative ferdigheten.

De nyutdannede og deres syn på politiutdanningen som en plattform for operativt politiarbeid, vil bli utypet i kapittelet om «praksissjokket». Lederne deres kan besvare spørsmålet om utdanningen indirekte ved å fortelle om hvordan de nyutdannede fungerer i ordenstjenesten.

Ledernes syn på de nyutdannedes yteevne

Divergerende syn

De politioperative lederne er ikke utfordret direkte på spørsmål om utdanningens innhold. De fleste i ledergruppen har svak innsikt i utdanningens innhold, med unntak av studieinnholdet i B2 hvor studenter tjenestegjør på deres arbeidsplass. Lederne har svart på spørsmål om de nyutdannede har fått en god nok kunnskapsplattform for å jobbe politiooperativt, og det er hvor godt de nyutdannede fungerer i ordenstjeneste som har stått sentralt i samtalen med lederne. Lederne kan dermed gi indirekte vurderinger av utdanningen hvis man forutsetter at de nyutdannedes funksjonsnivå reflekterer den. Dersom de fungerer godt, er det rimelig å anta at utdanningen er en av flere sentrale årsaker. Det samme bør imidlertid gjelde i motsatt tilfelle: Faller de nyutdannede igjennom i operativ tjeneste, er det samtidig et alvorlig varsku til Politihøgskolen.

Lederne påpeker som ventet store individuelle forskjeller blant de nyutdannede. Når de blir bedt om å tegne generelle bilder av de ferske betjentene, finner jeg høyst divergerende syn. Det er slående hvor forskjellig lederne leser sine nyankomne kolleger. Beskrivelsene varierer fra sterke superlativer til tydelige negative karakteristikk. De kritiske måler først og fremst de nyutdannede i forhold til ferdigheter i de mer tidskritiske situasjonene der maktmidler, i verste fall de dødelige, er påkrevet. Når liv og helse står på spill, eller når svært krevende motstandere påkaller seg politiinnsats, er tilfellen til mange av de nyutdannede lav i deler av ledergruppa. Lederne som gir betjentene gode skussmål vektlegger først og fremst deres lærevillighet, generelle kunnskapsnivå, kommunikative ferdigheter, innlevelse i andres situasjon og deres holdninger.

Fornøyde ledere

Resultatene fra intervjuene med ledergruppen samsvarer med de to foregående kvalitetsundersøkelsene. Også disse viste at lederne var mer fornøyde med betjentenes ferdigheter enn betjentene selv. Ledernes svar i de tidligere

presenterte questback-undersøkelsene avslørte at de alt i alt var rimelig tilfredse med de nyutdannedes kompetanse. La oss nå se på noen av resonnementene fra lederne i denne kvalitetsundersøkelsen. Innsatsleder 1 sier seg tydelig tilfreds med de nyutdannede med følgende erkjennelse:

Jeg synes at for det første de nyutdanna holder veldig høy kvalitet – og jeg synes at vi ser stor forbedring – at det har vært en god utvikling av de som kommer ut fra Politihøgskolen. De har en veldig god ballast, men jeg liker å si at politiyrket er et erfaringsyrke – altså litt sånn yrkesskole på en måte. Du må gå litt i lære for å bli trygg på den kunnskapen de har med seg. Det ser vi jo – de er veldig usikre, og ofte litt nølende i forhold til den kunnskapen de har med seg da. De trenger erfaring sammen med erfarne politifolk – for på en måte å forvalte den kunnskapen og det de har lært (...) Generelt så er det i hvert fall sånn at politiutdanningen har gått riktig vei – fra jeg gikk på skolen hvor... ja, jeg husker nesten ikke hva jeg lærte. De har en helt annen faglig kompetanse – ikke minst i forhold til lovverk og teknikker og det som vi skal kunne da – basiskunnskaper – man må bare erkjenne at det trengs erfaring for å komme opp på det riktige gode nivået.

Denne innsatslederen vektlegger den solide kunnskapsplattformen som de nyutdannede har med seg, men viser samtidig til behovet for å tilegne seg erfaring for å fungere i operativ tjeneste. I tillegg påpeker han at utdanningen har gått riktig vei siden han selv utdannet seg til politiyrket gjennom en toårig etatskoleutdanning. Divisjonsleder 1 er inne på flere av de samme tankene når han sier dette:

Jeg føler at vi får kjempegode ansatte – jeg har sitti med intervjuer og liksom ser hva som blir uteksaminert og som vi blir tilbudt her på stasjonen da – jeg må jo si at der er kjempemasse flinke folk... Så starter vi et nytilsattkurs som går på den operative tankegangen – jeg må jo kunne si det at ja, vi får gode folk fra Politihøgskolen – men vi ser oss helt klart nødt til gjennom de siste årene å ha en pakke som vi serverer dem. Det er jo grunntaktikk vi gir dem – gjennom fire dager – hvor vi kjører i fra åtte til fire – med politioperative disipliner. Jeg må jo si at jeg føler at vi får en bred, god ansatt – ikke sant – som ikke er særlig preppa på noe spesielt. Man skal være en generalist, og det er jo det man ønsker å produsere i Norge... Grunnen til at vi har dette kurset er for å gjøre dem litt grann mer spesialisert på ordenstjeneste fordi det er en spesiell setting – og når vi da snakker om alt i fra operative ting – som kanskje er litt spennende – til det å forstå et menneske å ha vist empati – så er de utrolig gode. De er så brede i seg sjøl da – i væremåte at de – jeg blir stolt av dem – skikkelig gode folk – det tror jeg er fordi at dem kan litt om alt.

Denne divisjonslederen vektlegger de nyutdannedes brede og generelle kunnskapsplattform i sin kvalitetsvurdering. På hans politistasjon har de innført et kurs for nytilsatte for å rette dem mer spesifikt inn på polititaktikken⁸. Den generelle kunnskapsplattformen som nyutdannede gjerne er i besittelse av kan synes spesielt nyttig på et lensmannskontor som ikke har skarpe skiller mellom de ulike politisiære disipliner som «orden», «etterforskning» og «forebygging». En erfaren leder på et lensmannskontor, som fortsatt er ute i uniformert tjeneste, forklarer:

Jeg må jo i all vesentlig grad si at de fungerer godt ute – det gjør de – nå vil det alltid være sprik mellom mål og ønsker og sånne ting, men i all vesentlighet så gjør disse her en jobb som... – for her gjør de en selvstendig jobb fra A til Å med de aller fleste saker bortsett fra større alvorlige hendelser.

Når han gjør et unntak i forhold til store alvorlige hendelser mener han saker hvor lensmannskontoret får bistand fra sentralt hold. Divisjonsleder 2 argumenterer ikke bare for mangfoldet i oppgaver, men også for mangfoldet i politistyrken når han uttrykker seg om kvaliteten på de nyutdannede:

Så er det jo selvsagt personlighet hos hver enkelt – men det er jo mangfoldet som gjør oss sterkt – og det er så utrolig viktig at vi må ha forskjellige individer med forskjellige tanker og synspunkter... Jeg må jo si at i hvert fall de vi har fått nå – det er jævlige bra folk altså – unnskyld at jeg bruker et banneord igjen – sånne stødige, flinke, lærevillige, ydmyke, flotte folk – i all hovedsak har jeg en opplevelse av at det er mye bra som kommer fra PHS.

Dette utsagnet rommer en bekreftelse på det selvfølgelige faktum at det er individuelle variasjoner blant de nyutdannede, og at disse variasjonene vurderes som positive – der mangfoldet i seg selv blir en vesentlig ressurs for politiet.

De kritiske lederne

De kritiske røstene i intervjumaterialet avviker nokså tydelig fra det som er presentert så langt fra lederne. Innsatsleder 4 forteller om sine erfaringer med de nyutdannede på denne måten:

⁸ «Polititaktikken» ser ut til å være et omfattende begrep med et mangfoldig meningsinnhold. Politihøgskolen har utgitt et eget emnehefte (som er klassifisert som fortrolig) der målet med heftet er å bidra til en enhetlig forståelse av polititaktikk (Politihøgskolen 2012). Polititaktikk defineres her som en «fremgangsmåte for å organisere og disponere polititjenestemenn under aksjoner og operasjoner» (s. 6). Det handler om alt fra mentale forberedelser, metoder for stans av kjøretøy, pågrep i kjøretøy, oppstilling på dør, fremrykking i bygg etc. Deler av dette er også omtalt i håndboken for innsatspersonell «Politiets beredskapssystem del II (PBS II)» (Politidirektoratet 2008).

Mitt inntrykk er – i mitt daglige virke – tilbakemeldingene jeg får fra deres nærmeste ledere, og det en opplever sjøl, er at det er veldig mye diltere som vi kaller det som kommer ut. Folk som ikke evner å ta egne beslutninger – folk som må få beskjed om hva de skal gjøre – selv de enkleste ting.

Innsatsleder 8 innvender at «diltere» ikke bare er et problem som kan knyttes til de nyutdannede, men handler også om hvor mye ansvar den enkelte gis. Blir man behandlet som uselvstendig kan man fort opptre deretter. Faren for selvoppfyllende profetier er opplagt til stede i håndteringen av nyutdannede. Operasjonsleder 5 påpeker de store individuelle variasjonene blant de nyutdannede på denne måten:

Sånn som jeg opplever de nyutdanna så er det noen som har erfaringer fra tidligere – spesielt type forsvarsbakgrunn – ofte holder de et høyt nivå når de kommer inn på Politihøgskolen rent taktisk, operativt. Så har du den andre enden av skalaen der du har kanskje unge jenter spesielt som ikke har den type bakgrunn, og de holder ikke den standarden når de kommer ut fra Politihøgskolen. Politihøgskolen etter mitt syn klarer ikke å løfte de høyt nok – de får jo erfaring etter hvert, men når de kommer ut så har de et for lavt nivå... De blir satt på patrulje – om ikke fra dag én, så i hvert fall fra dag 5,6 – uke 2-3 – de er fortsatt nyutdanna, og da være i stand til å innse at det er faktisk noen som kan skyte deg. Det tror jeg ikke de er klar over.

Denne operasjonslederen påpeker at de han anser som de svakeste av de ny-uteksaminerte ikke er på et godt nok nivå operativt, og det er særlig bevæpningsferdighetene han identifiserer som mangelfulle. I likhet med flere andre i intervjumaterialet finner han forsvarsbakgrunn som spesielt verdifullt for operativ tjeneste. Operasjonsleder 2 vil gjerne utdype det som er sagt ovenfor:

For å fylle på litt – jeg støtter det han sier – jeg føler at tjenestemann og tjenestekvinne som kommer rett fra skolen – de er teoretisk faglig veldig dyktige – teorien har de tatt med seg, men jeg synes de har et fryktelig naivt inntrykk av hva polityrket faktisk innebærer – og det tror jeg vi ser også på utfordringene hva det operative innebærer i det daglige. Folk søker seg mye fortere vekk fra den operative tjenesten enn det de har gjort tidligere. Spesielt jenter ... jeg savner litt at en mentalt forbereder de på at – en eller annen dag skal du kanskje skyte en eller at du risikerer å bli skutt, eller blir slått ned. Jeg føler at det kommer ut en gjeng med blond parykk.

Igjen er det naiviteten og mangelfulle forberedelser til den spissede og skarpe delen av ordenstjenesten som fremheves. Operasjonsleder 4 ser

grunn til å presisere nettopp dette, og fjerne mulige misforståelser i dette gruppeintervjuet, når vi har denne dialogen:

OP 4: *Det som vi måler nå er jo etter ordenstjeneste, skarpe oppdrag osv. – det er det vi har parameter på her nå.*

Jeg sier at jeg er ute etter hele den operative tjenesten –

OP 4: *Ja, fordi at det å sleppe folk ut for å snakke med folk – der er de jo kjempeflinke – si at sett deg ned og ta et avhør av disse folkene her ute på blokka di og få ut hva som har skjedd – jeg blir bare stum av beundring – de er kjempeflinke! Kommunikasjonsmessig har de en god ballast på det å sette seg inn i andres situasjon – og sånne ting – men det er ikke det vi sitter her og drodler om.*

Jeg presiserer ved å spørre: *Det er de tidskritiske? (situasjonene)*

OP 4: *Ja, hvor det virkelig kreves at du må stå frem – det er da at de kanskje ikke er skodd for det.*

Operasjonsleder 3 tar ordet i denne dialogen med følgende erfaring:

Trenger ikke bare være væpna oppdrag heller – vil jo gjerne vite at makkern min kliner til og gjør det som de kan, for jeg har hatt nok makkere som fryser – når det drar seg til – låser seg inn i bilen – sitter der! Jeg er ikke interessert i å ha sånne kolleger – som stikker av!

Jeg spør: *Hvor utbredt er det?*

Han svarer: *Ja, det er noen innimellom da.*

Fortellinger om betjenter som blir handlingslammet i krevende og truende oppdrag finnes det flere av i intervjumaterialet, men da snakkes det om enkelttilfeller og ikke generelle trekk ved nyutdannede. Bemerkelsesverdige enkelttilfeller kan i tråd med deres spesielle karakter stå i fare for å bli vandrehistorier. Slik kan unike hendelser lett bli feilaktig løftet frem som allmenne bilder.

Vektlegging av ulike verdier

En nestkommanderende på en ordensavdeling vektlegger en annen verdi hos nytilsatte enn ferdigheter i den spisse delen av ordenstjenesten. Vi har denne dialogen:

NK: *Jeg tenker det at stort sett så er det veldig god kvalitet på mange av dem som kommer – eller de aller aller fleste som kommer. De kunnskapene de har er jo en konsekvens av de prioriteringer og det pensum som er satt opp på Politihøgskolen og de fagene de har der – men så kan man ofte kanskje syns at dem er litt mangelfull i kanskje en del rent praktiske, veldig operativt politiarbeid. Det kan være litt blanda drops der, men det oppfatter jeg som det er prioriteringer som er gjort i systemet – at ting som skal tas gradvis etter hvert som de kommer ut. Så den kunnskapsplattformen som de har valgt ut som det som er viktigst når de kommer ut – og det har jeg forståelse for!*

Jeg: *Og den syns du fungerer sånn nogen lunde?*

NK: *Jeg har jo vært med lenge og jeg husker fra min egen tid – syns faktisk kvaliteten blir bedre og bedre. Jeg syns de som har kommet hit nå – nesten uten unntak er jo glimrende folk – selv om de er unge så... alder betyr jo selvfølgelig en del – egne holdninger er det jeg tror er det aller viktigste – da hjelper det ikke hvor gammel du er hvis du ikke har basisholdningene.*

Jeg: *Så du setter fingeren først og fremst på at de har gode holdninger?*

NK: *Ja, jeg vil heller ha en ung med lite arbeidserfaring og gode holdninger enn å ha en eldre med arbeidserfaring og kanskje litt mindre gode holdninger – lettere å forme en som har holdninger inne – og det gjør du fort.*

Jeg: *Holdninger – hva tenker du på da?*

NK: *Ja, da tenker jeg på måten de behandler publikum – respekt for holdt på å si kjønn, etnisitet og hva det måtte være for noe – den pakka der – at du har den basisholdningen at et hvert menneske har... (samme verdi).*

Det er mulig å spore to nokså forskjellige tenkemåter, eller ideologier om man vil, om uniformert polititjeneste som kolliderer i dette intervjumaterialet. På den ene siden finner jeg ledere som vektlegger de spesielle ferdighetene i vurderingen av de nytilsatte. De skiller seg tydelig fra ledere som i større grad fremhever de mer generelle ferdighetene – dvs. den brede ordenstjenesten med generalisten som hovedaktør i spørsmålet om kvaliteten på de nyutdannede. Samtidig er det nokså tydelig at erfaringene gjenspeiler store forskjeller i de nyutdannedes funksjonsevne. Alt i alt er det flere

ledere som uttrykker seg positivt om de nyutdannede enn dem som taler for det motsatte.

Når det gjelder ferdigheter i den mer tilspissede delen av ordenstjenesten ligger de gjerne på et høyere ferdighetsnivå (teknisk, instrumentelt og mentalt) enn mange av de mer generelle ferdighetene. Den såkalte «teknikkinnlæringstrappa» kan komme til nytte i denne sammenhengen (Lohne Lie og Lagestad 2011). Innlæring av tekniske ferdigheter kan skisseres i tråd med en utviklingsprosess hvor trinnene i prosessen starter med en tilvenningsfase for så å gå over til grovkoordineringsfase – finkoordineringsfase – automatiseringsfase og til slutt en tilpasningsfase (Lohne Lie og Lagestad 2011, s. 23). Det å i verste fall skulle være nødt til å bevæpne seg plutselig, og faktisk bruke skytevåpen, krever ikke bare innlærte og automatiserte handlinger, men også god kontroll over eget stressnivå (tilpasningsfase). Da kreves det gjerne at man har vært i lignende situasjoner før, og at en har lært å kjenne seg selv og sine reaksjoner under sterkt press. Det ligger med andre ord en modningsprosess til grunn for å mestre ekstra krevende politioppdrag. Den prosessen har åpenbart ikke nyutdannede vært igjennom enda.

Brevet fra Follo

I det tidligere nevnte brevet fra Follo politidistrikt til Politihøgskolen (29.10.2012), ble det dokumentert manglende kunnskaper og ferdigheter blant nyutdannede. Intervjuer av søkere til ledige stillinger i Follo dokumenterte manglende kunnskaper blant annet i forhold til våpen og våpeninstruksen, praktisk bruk av spikermatte, og tvangsmessig stans av kjøretøy. Dette er åpenbart vesentlige kunnskaper for politibetjenter, men det er kunnskaper som tilhører den mer tilspissede delen av ordenstjenesten. Når jeg tar opp dette brevet med lederne får jeg overraskende svar. Mange gir uttrykk for at her ville man antakelig finne like store kunnskapshull blant erfarne betjenter som hos nyutdannede. Innsatsleder 6 presenterer for øvrig denne refleksjonen rundt en slik måte å måle kunnskaper på, og det er instruksjonen om tvangsmessig stans av kjøretøy han har i tankene når han uttrykker:

Hva er egentlig kunnskap i forhold til en sånn instruks – for eksempel når du sitter i et jobbintervju – og får beskjed om å ramse opp – jeg tenker jo, du må kjenne innholdet i instruksene. Når er det fare for liv og helse – du ligger bak en bil som kjører – det må du ha diskutert med noen – eller sett og opplevd – for å skjønne at her går grensa – nå er vi inne i det som faktisk hjemler at jeg kan kjøre på vedkommende her – for å få stansa den her situasjonen.

Det å kunne en instruks er viktig, men langt fra nok til å beherske en så krevende ferdighet som å kjøre inn i en annen bil i fart med vilje for å stanse denne fra videre farlig ferdsel. Samsvaret mellom kunnskap om instruksene og praktisk ferdighet kan i dette tilfellet synes relativt vakkende. Det er fullt mulig å kunne instruksene uten å få dette til i praksis – og omvendt: om man ikke kjenner instruksene godt nok teoretisk, kan det tenkes at man er i stand til å løse det praktiske problemet tilfredsstillende når man først befinner seg akutt situasjonen.

Praksissjokket

Den vanskelige starten på yrkeskarrieren

Overgangen fra høyere utdanning med teoristudier i førerretet til praktisk yrkesutøvelse er i flere sammenhenger blitt beskrevet som et «praksissjokk» (Heggen 2010). Det kan gjelde for en rekke såkalte semiprofesjoner som lærere, sykepleiere, sosionomer, barnevernspedagoger – og også for politiet. I en høyskoleutdanning vil fokuset først og fremst være rettet mot å lykkes på eksamen, ikke på å løse praktiske problemer i yrkesfeltet (Heggen 2010, s. 69). Operativ polititjeneste beskrives som vi har sett i høy grad som et praktisk og erfaringsbasert yrke av informantene, med stor avstand til teoretiske studier. Praksissjokket kan like gjerne omtales som et «overgangssjokk», eller «kultursjokk» – ved å tre over fra en kjent og trygg studenttilværelse til en ukjent yrkesrolle (Heggen 2010, s. 99). Praksissjokket kan knapt beskrives bedre enn betjent 12 når hun reflekterer over forskjellen mellom faget Arrestasjonsteknikk (AT) på Politihøgskolen og praktiseringen av dette i ordenstjenesten:

Når vi gjør det på skolen så er det jo – for det første så skal man være veldig snill med hverandre – skal ikke ta hardt i – og vi står der i t-skjorte, folk har sko så man ikke skal gli. Ute i gata så er det jakker og det er folk som er gale, blod i... som ser svart i øynene. På skolen så har du liksom den armen som kanskje står litt sånn her – som man har prøvd liksom å skal ha tak i – virkeligheten er liksom litt annerledes.

Det er utvilsomt avstand mellom håndgrepene som en lærer under utdanningen og praktiseringen av disse ute i tjenesten. Betjent 13 legger til at – *det ikke sikkert at de der AT-grepa som er fine og fungerer i gymsalen er det beste*. I reelle situasjoner vil det gjerne være langt flere aspekter en må forholde seg til enn i en avgrenset øvingssituasjon. Det gjelder ikke minst den følelsesmessige siden av politioppdrag, skal vi tro divisjonsleder 2 med denne betraktningen:

Dette som har vært i vinden et par år nå – familievold – og det komplekse du kommer inn i der. Det er ganske sterke inntrykk ofte – mor som er banka og barn som

gråter... Er det noe som kan trenes? ... Er det faktisk noe som Politihøgskolen kan forberede de på? – og det blir jo en annen sak – altså den mer praktiske biten – den er jo lettere å forberede folk på – enn den følelsesmessige. Det er jo klart at når du kommer i en sånn situasjon hvor du opplever at – det blir så voldsomt for deg – og det blir så trist og fælt for deg som tjenesteperson. Hvordan du reagerer da – jeg vet ikke om man klarer å trene folk på noe sånt.... og da blir det vel sånn det vi kaller divisjonsopplæring da – at vi snakker om det etterpå – og går igjennom at disse følelsene er veldig vanlige. Det å ha den store skjelven i beinet etter en ganske tung episode – det er helt normalt.

Her blir ikke praksisjokket bare beskrevet som en utilstrekkelighet i forhold til praktiske håndgrep, men også som en følelsesmessig utfordring som de nyutdannede gjerne ikke er forberedt på. I praksisåret (B2)⁹ kan en riktignok ha erfart krevende politioppdrag, men det er også en rekke typer hendelser mange B2-studenter aldri blir eksponert for, som for eksempel den type oppdrag som ble beskrevet av divisjonslederen. Både tilfeldighetene og praksisstedet er opplagt avgjørende for hva studentene opplever i det andre året av utdanningen.

Forventninger til nyutdannede

Spørsmålet om forventninger til politiutdanningen har stått sentralt i intervjuene. Kan Politihøgskolen utdanne ferdige profesjonelle politibetjenter («ferdigvare»)? – eller må politidistriktene nøye seg med kandidater som har en kunnskapsplattform som ikke rommer mer enn et grunnlag for å lære yrket («halvfabrikata»¹⁰)? Mange av informantene erkjenner at politihøgskolen umulig kan levere ferdigvare. For å mestre ordensfaget kreves det opplagt mye erfaring og mengdetrening. Betjent 5 uttrykker det på denne måten:

Du lærer kanskje ikke ordentlig å være politi før du er ferdigutdanna – det er da du begynner å bygge ordentlig dine egne erfaringer – du tar avgjørelsene – du har

⁹ Politiutdanningen i Norge er treårig, og leder til en bachelorgrad. De tre studieårene benevnes som B1, B2 og B3. I det andre året av utdanningen (B2) er studentene ute i politipraksis. B1 og B3 avvikles i et mer tradisjonelt skoleformat, hvor teoristudier er det dominerende innholdet i studiehverdagen.

¹⁰ Sondringen mellom «halvfabrikata» og «ferdigvare» har jeg hentet fra Heggen (2010).

noe å bygge det på. Du begynner ikke å blomstre før du er ferdig sjøl, og er ute og tar dine egne avgjørelser. Du kan jo ha så mange caser du hæler på skolen og få forklart at ut i fra politilovens paragraf 9, så kan du gjøre sånn – det og det er riktig – men det er jo ikke før du begynner å gjøre det at du skjønner hvordan det er.

Jeg spør: Men du hadde et grunnlag for å gjøre det?

Betjent 5: Ja, du har et grunnlag i forhold til hvilke muligheter du har – så du har noe å bygge på – absolutt, men det er jo ingen fasit på noe praktisk sånn sett. Det er hva er riktig nå – og det er den erfaringen du mangler i utgangspunktet litt fra skolen – for du har ikke gjort det sjøl.

Lederen på et lensmannskontor tar også til orde for at man må lære yrket når man kommer ut i tjeneste, og han er kritisk til høye ambisjoner på de nyutdannedes vegne:

Den operative tjenesten er en praktisk del av yrket ikke sant – mye av det er faktisk nødt til å erfares – læres på den måten. Det tror jeg du ikke får lært på skolen – det tror jeg rett og slett de ikke får lært, og de bygger jo de politigreiene sine stein for stein – og det bygger du hele livet – det bygger jeg hver dag jeg. Jeg tror man må slå seg til ro med at dere kan ikke få utdanna folk i alt som er perfekt – det er et uoppnåelig mål – det er utopi å tenke det. Så er det et spørsmål hvor høyt skal du legge lista i utdanningen da. Det er jo et begrenset antall dager de går der – det er mange ting de skal innom. Så hvor mye du kan bruke på den enkelte ting – det vet jeg ikke.

Samtidig melder det seg et spørsmål om hvor lang tid nyutdannede bør gis for å fungere godt nok, og utvikle seg fra «halv»- til «helfabrikat». Innsatsleder 8 opererer med en «koketid» på nyutdannede slik: *Min erfaring er at det er forskjell på koketida på halvfabrikata – noen er veldig kjapt i gang.*

Det er etter det jeg kan se mulig å spore litt ulike retninger i intervju-materialet når det gjelder spørsmålet om «koketid». På den ene siden finner jeg dem som i større grad fremhever at polityrket må læres ute uansett hva man gjør på Politihøgskolen, noe vi så både betjent 5 og lederen på lensmannskontoret nettopp tok til orde for. Betjent 4 er på samme linje når han ser tilbake på sine få år i ordenstjenesten:

I starten så bruker du mye av kapasiteten for å gjøre ting riktig, men etterhvert som du innarbeider deg handlingsmønstre i forskjellige typer situasjoner som går igjen selv om ikke utfallet eller situasjonen er klin lik – så er det mye de samme elementene som brukes. Når du da kommer igjennom dem, så frigjør du mye mental kapasitet til å tenke utenfor det du gjorde tidligere kanskje da – så du bruker mer

tid på å gjøre en riktig vurdering – å kanskje bruke enda mer kapasitet på det menneskelige i situasjonene – fremfor bare det politioperative. Men det er ikke så mye du kan gjøre med utdanningen, for det også handler om erfaring og trygghet.

At polityrket må læres gjennom erfaring vil nok alle informantene være enig i, men deler av informantgruppen argumenterer mer tydelig for at innholdet i utdanningen har avgjørende betydning for hvor lang tid det tar før nyutdannede er i full funksjon – som operasjonsleder 5 med denne ytringen:

Hvis du bruker kapasitet på å bruke lykt eller stille opp på dør og sånn – så mister du all overskuddskapasiteten til målhandlingen eller til det som faktisk kan være farlig. Det er jo det en må bort i fra – en må bli så god at det automatiseres en del handlinger – for å skaffe seg selv den overskuddskapasiteten til faktisk den målbehandlingen som er livsfarlig i enkelte situasjoner.

Jeg innvender: *Men kreves det ikke da mengdetrening?*

Han: *Det gjør det – og det burde Politihøgskolen gitt dem i mye større grad.*

Tanken hans er at jo bedre utdanningen er på øvelse i den mer tilspissede delen av ordenstjenesten, dess fortere vil betjentene kunne håndtere farlige oppdrag på en forsvarlig måte. Forventet «koketid» kan imidlertid synes urimelig kort når nyutdannede kommer ut i sommerjobb umiddelbart etter mottakelse av vitnemålet, og til tider må være nødt til å mestre krevende oppdrag sammen med en makker som også er nyutdannet (når de erfarne er på ferie). Ordenssjef 1 forteller om den krevende overgangen til sommerjobb slik:

Det er jo tøft å komme hit som sommervikar – du begynner på lørdagen – sankthansaften på søndagen! Sankthansaften hos oss kan være hektisk. Da var det sånn at jeg måtte plukke ut personer som jeg visste fungerte – og som hadde jobbet her tidligere...forventingen er at du får et ferdig produkt.

Flere betjenter kan fortelle at de ble satt til altfor store oppgaver rett etter eksamen. Betjent 8 opplevde å være vaktleder første dag på jobb. Betjent 17 erfarte at – *med en gang jeg var ferdig fra skolen – jobbet på en liten politistasjon – da ble jeg eldstemann og var innsatsleder i en måned.* Noe slikt ville nok være utenkelig i en større by, men på mindre steder må man av og til nøye seg med dem man har tilgjengelig. I flere av informantenes øyne, både ledere og betjenter, behandler politidistriktene sine nyutdannede slett hvis

man betrakter dem som ferdigvare fra første stund. Flere fremhever imidlertid at publikum ser ikke forskjell på en nyutdannet og en erfaren. Uansett hvor mange stjerner en har på skulderklaffene, forventes det at man ordner opp på en kompetent måte. Betjent 9 tenker slik om nettopp dette faktum:

Men like fullt kan halvfabrikata risikere å stå i Oslo eller Follo eller andre steder – eller sånn som her – vi gikk kanskje kjapt på en drapssak – så står du der – du skal ha bevæpning – du skal gå inn der, så skal du gjennomføre det. Du risikerer at bak første dør så står det en og vifter med kniven – og da hjelper det ikke så mye å si – nei, vet du hva – du, jeg er ikke helt komfortabel med dette her jeg! Det er ikke et alternativ.

Det er i grunnen et dilemma som kommer til uttrykk her, eller en splid mellom hva som er mulig å kreve av nyutdannede på den ene siden, og hva både situasjonen og publikum krever/forventer på den andre siden. Neste avsnitt skisserer en løsningsmulighet.

Skjerming av nyutdannede

Til tross for at nyutdannede må fungere i tjenesten fra første stund, er det likevel et viktig spørsmål som knytter seg til hvordan de kan skjermes i starten av karrieren. Informantene skisserer flere muligheter her, for eksempel å legge opp tjenestelistene slik at nyutdannede får kjøre sammen med erfarne politiutøvere i startfasen. Innsatsleder 2 påpeker at politidistriktene har mye å hente på å videreutvikle et mentorsystem for beskyttelse av nyutdannede. Innsatsleder 6 lot imidlertid «fuglen» prøve seg på egne vinger tidlig, noe denne historien bekrefter:

For eksempel hadde vi to sommervikarer hos oss – og de fikk konsekvent kjøre sammen etter at jeg hadde hatt en runde med at de kjørte en uke hver med en erfaren – så fikk jeg tilbakemelding på hvordan det ligger an – så teama jeg dem sammen nettopp for at de skulle få prøve seg mest mulig – og ikke bare kunne snu seg å vente på et nikk på at – jo du er på riktig spor. Du måtte finne ut det selv. Og tilbakemeldingene når de dro i fra oss var nettopp det at – de hadde vokst på at de hadde fått ansvaret – og at de var nødt til faktisk å ta det.

Frihet under ansvar er en velkjent pedagogisk tanke for å fremme selvstendighet, men det skal legges til her at én ukes erfaring er langt fra nok for å

mestre ordenstjenesten. Flere av informantene operer med et tidsperspektiv på opp mot 2 år for å bli «varm nok i trøya» i denne jobben. «Koketiden», eller veien fra «halv»- til «helfabrikata», vil opplagt variere mye mellom nyutdannede. Den varierer trolig også etter hvor i landet man skal utøve sin politigjerning. Dessuten vil det være umulig å fastslå sikkert når man er på et godt nok operativt nivå, skal vi tro lederen på lensmannskontoret som slo fast at læringen i dette feltet er en livslang prosess.

Når de nyutdannede opptrer famlende og usikkert i startfasen kan det tolkes på ulike måter. Noen vil raskt peke på at utdanningen de har i bagasjen ikke holder mål. Andre vil tolke denne usikkerheten på en litt annen måte, som for eksempel innsatsleder 1:

Når du begynner på ny arbeidsplass - så går du rundt - du vet ikke hvor skriveren er - knapt hvordan du skal sette på kaffe. Det er mange ting du må sette deg inn i - at de er i en totalt ny hverdag - samtidig skal de da fremstå som trygge.

Usikkerheten som mange nyutdannede (og nyansatte) opptrer med i tjenesten kan kanskje også forankres i det faktum at man nettopp er ny – man kjenner verken kolleger, lokale rutiner, distriktets geografi etc. Dét kan tenkes å smitte over på ens rent operative ferdigheter også.

Forsiktige politibetjenter

Fortellinger om usikre og (over)forsiktige nyutdannede er en gjenganger i dette intervjumaterialet – både blant nyutdannede og ledere. Betjent 8 setter ord på dette slik:

Det jeg sitter igjen med litt er at du lærer litt om mye - og det gjør at du på en måte blir usikker på en god del. Når du på en måte har gjennomført det, ferdig på skolen, så kommer du ut og så mister du litt den der - i hvert fall bruker du litt tid på å finne tilbake til det å være deg selv. Altså når du går i et oppdrag - ja, det er vanskelig å prate med unger - men det er jo ikke sååå vanskelig. Det er jo litt sånn at det blir jo livsfarlig å prate med unger som er under 16 år fordi det er de juridiske greiene. Han må vi bare sette til side, for det kommer noen og prater med han - så vet jeg ikke helt hvordan man skal prate med han - så du bruker litt tid på å finne deg sjæl igjen - og bare tørre å gjøre en masse ting da.

Det er reglene om dommeravhør for samtaler med barn om straffbare handlinger som denne betjenten oppgir som et eksempel på begrensninger han følte i startfasen av tjenesten¹¹. Interessant nok måtte han la sin bagasje fra PHS tre noe i bakgrunnen, og som han selv sier «finne seg selv» igjen, for å beherske politijobben. Betjent 3 gir uttrykk for mye av den samme usikkerheten i starten av yrkeskarrieren med denne beretningen:

Jeg føler personlig at det var veldig retta opp mot paragrafer og regler – at alle de inngangene der måtte være klare – på en måte sperra litt for min handlekraft. Jeg ble fryktelig usikker på om jeg var innafor på ting istedenfor å gjøre det, så får jeg en tilbakemelding på at det her var på trynet – eller dette her var bra – jeg følte meg nok veldig avgrensa. Selvfølgelig – når du kommer ut i gata så er du jo litt ydmyk overfor dem du jobber sammen med – som gjør at man er litt forsiktig i begynnelsen. Det satt litt godt til å begynne med – nei, jeg vet ikke helt om dette her er innafor, kan jeg si det? – får det konsekvenser? – blir jeg anmeldt nå hvis jeg gjør det? – redd for å gjøre feil.

Mange av informantene hevder at Politihøgskolen er «flink» til å lære sine studenter om begrensningene i tjenesten, men at den ikke er like fokusert på å vise mulighetene i operativ tjeneste. Betjent 5 oppsummerer dette veldig klart og tydelig i sin erindring om politiutdanningen: *Det var veldig mye bremseser, veldig lite gasspedal! Du er redd for å trække til* – når det er riktig.

Flere av informantene tar opp maktbruk og spesifikt begrensninger i bruken av håndjern som et eksempel når vi snakker om forsiktige betjenter. Betjent 4 sier det slik:

Opp mot det operative – at det var veldig sterkt fokus på dette med å trå varsomt – begrense maktbruken til det ytterste – være veldig forsiktig med håndjern – det ble notert og sagt så mange ganger at du nesten hadde følelsen av at det måtte være nødverge for å sette håndjern på noen. Så kommer du ut i leir – så blir du pesa på at her burde du gjort sånn og sånn – for han er kjent for dét og dét – du gikk for lavt ut – du er ikke klar. Jeg skjønner jo at formålet med det er at en skal begrense maktmisbruk – og overbruk av makt, men jeg tror det har gått litt for langt – og det var en ganske felles oppfatning blant kullingene mine.

En i ledergruppa som også er instruktør i leir ser problemstillingen med nøling av håndjernbruk på denne måten:

Diskusjonen om bruken av håndjern er kanskje det beste eksempel – du kommer

¹¹ Straffeprosessloven § 239 og påtaleinstruksen § 8-9 andre ledd henviser til dommeravhør for avhør av barn under 16 år.

som instruktør i leir og studentene har plukket opp at de skal ikke bruke håndjern med mindre det er liv og død om å gjøre. Den første dagen så bruker du hele dagen på å avlære akkurat den tankegangen.

Håndjernpåsettelse følger åpenbart skjønnsmessige vurderinger og individuelle forskjeller i praktiseringen. I den formelle og objektive reguleringen av håndjernbruk, gis det adgang til å anvende dette maktmiddelet i tråd med Politiinstruksen § 3-2, 3. ledd, som har denne ordlyden:

«Håndjern eller annen bendsel kan anvendes på person som under pågripelse eller transport truer med eller gjør seg skyldig i vold, eller der forholdene gir grunn til frykt for at vedkommende vil utøve vold eller flykte. Dessuten kan slike midler brukes mot person som forsøker å påføre seg skade, og ellers for å hindre forspillelse av bevis».

Fundamentale kriterier for denne formen for maktanvendelse er at bruken skal være *nødvendig, forholdsmessig og forsvarlig*¹² (Myhrer 2013). Her ligger samtidig det store rommet for politiskjønn.

Intervjumaterialet kan vitne om sprik i politiutdanningen når det gjelder opplæringen av dette sentrale maktmiddelet. Formidlingen av håndjernbruk ser ut til å være forskjellig i leiropphold kontra den ordinære skolehverdagen (i B1 og B3). Et interessant spørsmål er om politifaglærere i undervisningsstillinger på Politihøgskolen har en annen og mer forsiktig tilnærming til dette spørsmålet enn politibetjenter som kommer rett fra operativ praksis for å instruere studentene i leir. I så fall gir Politihøgskolen sine studenter forskjellige og motstridende signaler på dette punktet. Betjent 7, som også har vært instruktør i leir, kan utdype studentenes nøling i bruken av håndjern på denne måten:

Håndjern, bruk av håndjern når jeg har vært instruktør i leir, så har det vært et stort problem – case vi hadde – biltyv, stjælt bil – begynner å sloss litt med politi – når dem får kontroll på han, står dem å vurderer – skal vi sette på håndjern? –

¹² I vurderingen av nødvendighet dukker det blant annet opp spørsmål om det samme resultatet kan oppnås på en annen og mindre inngripende måte. Dessuten – den faren håndjern skal kompensere for må ha en viss sannsynlighet. Vurderingen av forholdsmessighet byr på avveininger om håndjernbruken for eksempel virker spesielt ydmykende eller belastende for den involverte. Forsvarlighetskriteriet kan handle om så mangt, og er allerede langt på vei dekket opp av de foregående kriteriene. Det kan likevel tenkes at bruken av håndjern både er nødvendig og forholdsmessig, men likevel ikke forsvarlig. Det kan for eksempel gjelde i situasjoner der patruljen må gå sammen med den pågrepte i et ulendt terreng eller ned en bratt trapp. Det kan være direkte farlig å ha hendene bundet i slike situasjoner (Myhrer 2013).

skal vi gjøre det? – ja, men tenk om, hva sier..? – SÅNNE TING KAN DU IKKE BEGYNNE MED DER OG DA! – bil som er stjælt, tjuv som har tatt bilen, han setter seg litt opp mot politi – SETT PÅ DE HÅNDJERNA, FERDIG! Du kan ikke stå og vurdere og prate, men det hadde du kanskje ikke gjort hvis du hadde vært god på teorien. Kunne den instruksjonen som går på bruk av håndjern, så hadde du ikke stått og vurdert det – du er på ballen for du kjenner instruksjonen og regelverket rundt det godt. Mulighetene får du ved å kunne teorien godt. Men det må knyttes opp mot en praktisk hverdag.

Interessant nok er det som han påpeker ikke de juridiske kunnskapene i seg selv som virker begrensende, men snarere mangelen på denne kunnskapen. Han etterlyser ikke mindre, men faktisk mer teoretisk kunnskap for å utføre praksis. Flere av informantene betoner nødvendigheten av kunnskap for å se mulighetene som loven gir, og dermed også handlingsrommene i den operative tjenesten – som for eksempel betjent 8:

Jeg trur på en måte det ikke ligger i forhold til det med lovverk – de som jobber ute som gjør en effektiv og god jobb – det er ofte de som kan lovverket best.

Divisjonsleder 1 utdyper på en interessant måte:

Det jeg tenkte å nevne i forhold til det å bli mer fremoverlent – og mer handlekraftig – så er jo kunnskap viktig. En ting er det motet du har – men så må du ha kunnskap (...) Jeg har en leksjon som jeg tar frem ca. én gang i året – og det er helt banale ting på politilovens bestemmelser rundt innbringelse eller pågripelse – visitasjon eller ransaking – hva gjør du når du inkvirerer der – ransaker eller visiterer du? Altså dette er sånne grunnbanale ting som vi gjør absolutt hele tida – og det overrasker meg – det er helt ekstremt hvor lite det der sitter i ryggen på folk. Du kan gjøre den samme jobben ute og tilsynelatende så er det riktig – men det blir følgefeil de lux hvis man ikke har tunga rett i munnen på de tingene. Og det er jo i realiteten veldig enkelt – og når vi snakker om det i 2 timer med styrken – så syns de det er kjempeinteressant, men de klarer ikke å få det helt inn i ryggen tror jeg før de har erfart det – og liksom vet hva vi snakker om. Det er ikke like lett å sitte på Politihøgskolen for en førsteårsstudent å snakke om det tror jeg.

Det er flere interessante momenter i denne fortellingen, både hans erfaring av at kunnskapsnivået hos nyutdannede er forbausende lavt når det gjelder

fundamental forståelse av politiloven og straffeprosessloven¹³ – og at denne kunnskapen er avgjørende for i det hele tatt å fungere i operativ tjeneste. I tillegg ser det ut til at denne kunnskapen ikke sitter helt før man har praktisert den selv. Det vil uansett være begrenset hvor godt politiutdanningen kan utstyre sine kandidater med forståelsen av ordensjuss. Når det gjelder håndteringen av lovverket vil det alltid være en viss avstand mellom teori og virkeligheten.

Følge boka?

Politiforskningen er rik på eksempler som viser at den operative tjenesten ikke følger boka (se for eksempel Holmberg 1999, Ekman 1999, Finstad 2000, Aas 2009 og Hellesø-Knudsen 2013). I politiutdanningen er flere politiutdannere, særlig innenfor politi- og juss-fagene, til tider blitt konfrontert av studenter som kommer tilbake fra praksisåret med påstander av typen «det er ikke slik vi gjorde det ute». Dette kan handle om så mangt, men kanskje også at enkelte «innersvinger» på lovverket anses som nødvendig av praktiserende politibetjenter¹⁴.

Er slike «innersvinger» nødvendige for å være frampå nok i patruljetjeneste? Et spørsmål jeg fant interessant å reise i gruppeintervjuene var problemstillingen om Politihøgskolen kan akseptere disse innersvingene. Her får jeg nokså entydige svar i informantgruppa, og holdningen er at Politihøgskolen må formidle reglene og korrekt praksis, ikke en tillempet praksis. Ordenssjef 1 begrunner det slik:

Jeg synes det er kjempeviktig å holde på den korrekte biten – for det går tilbake til holdninger, etikk og forståelse – den er helt elementær og avgjørende for at vi skal lykkes – objektiviteten til politiet. Du må forholde deg innenfor de rammer som vi pålegger andre – det handler om rollemodell det. Vi har jo jobba i noen år – vi var

¹³ Straffeprosess handler i korthet om regler for hvordan straffesaker skal behandles, og gjelder for de myndighetsorganer som har med straffesaker å gjøre – som politiet, påtalemyndighet og domstoler (Fredriksen 2006). Når politiet bruker tvangsmidler som pågrep, ransaking, beslag osv. må det ledes av bestemmelser i straffeprosessloven, og politijuristen blir politibetjentens foresatte. Ved anvendelse av politiloven trer et helt annet hjemmelsgrunnlag inn. Politiloven handler om politiets egne virkemidler for å opprettholde ro, orden og sikkerhet – og loven gir politibetjentene en selvstendig rett til å gi pålegg og bruke makt. Typisk maktanvendelse etter politiloven er anholdelse, fjerning, bortvisning, innbringelse og visitasjon (Spurkland 2013, s. 7).

¹⁴ Liv Finstad avslører i «Politiblikket» (2000) hvordan ordenspolitiet på ulike måter kan tøye og bøye rettsregler og bruke dem kreativt for å oppnå det man ønsker. Det samme gjør jeg i min egen doktorgradsavhandling om «Politiingrep i familiekonflikter» fra 2009 (Aas 2009).

jo fra den perioden hvor vi æh... jeg var på Grønland i Oslo – da reiser vi opp og drar inn en narkoman – så ransaker vi dem – huska nesten ikke – hvorfor i all verden drar vi inn dem da? I dag har de blitt mye flinkere – du går på sak og ikke på person – du går på situasjon – det er den du vurderer – da må du forholde deg til bestemmelserne. Jeg tror at det må vi i hvert fall ikke tøyse med.

Lederen på et lensmannskontor begrunner, i likhet med ordenssjefen, korrekt politipraksis ut ifra krav til profesjonalitet, etikk og tillit til politiet. Begge minnes en politipraksis for noen tiår tilbake med en viss skamfullhet. Han sier dette:

Politiet har blitt mye bedre nå enn de var før på dette med at du kan ikke være bajas lenger – det var mye lettere å være bajas før i politiet enn dét det er i dag. Og det er et helt annet samfunn hvor folk ikke godtar hva som helst – selv om du flyr rundt i politiuniform og kjører politibil. Folk er rettighetsbevisst – og de godtar ikke noe halvslaskete pøbelopptreden fra politiet. Det går ikke an, og derfor er det viktig at de kjenner til regelverket og forholder seg til det. Hvis ikke så blir vi nedrent av klager – de må forholde seg til de spillereglene som er, ellers så går det dem ille. Vi får jo noen klager på tjenestemenn fra tid til annen – jeg ser jo noen av de klagene, og jeg kan jo skjønne for jeg vet åssen dem er, ikke sant. Så jeg kan jo forstå hvorfor de har fått en klage – og det er ikke helt ubegrunna alltid. Fordi de er litt for på i noen situasjoner – det med å lære dem til å følge boka – det er jævlig viktig. Det er viktigere nå enn noen gang. Da hjelper det ikke å si at vi gjorde det sånn ute. Vi som har vært her lenge, og kanskje ikke alltid fulgt boka – vi óg har blitt mye mer bevisste på å følge regelverket og lovgivning¹⁵.

Overdrevent fremoverlent?

Deler av dette kapittelet har handlet om nølende, foplende og forsiktige nyutdannede. Praksissjokket er åpenbart egnet til å passivisere. Intervjumatierialet er imidlertid ikke helt entydig i oppfatningen av forsiktige betjenter.

¹⁵ Denne uttalelsen kan forankres i Rolf Granér's analyser av politikultur. Granér viser at det autonome politiet, som i liten grad forholder seg til lover og regler, faller inn i den klassiske internasjonale politiforskningens beskrivelser av yrkeskulturen til det patruljerende politiet. Flere av de tidligere nevnte politistudier har vist til en politikultur der politifolk "vet best selv", og øvrig politiledelse og myndigheter utdefineres som naive og handlingslammet. Ordenspolitiet i disse studiene vil selv bestemme hva som er "riktig" politiarbeid. Som metaforiske karikaturer på det "autonoma perspektivet" bruker Granér "sheriffen, samurajen eller riddaren". I det "legalistiska perspektivet" anvender han stereotypien om "den neutrala och regelstyrda byråkraten (...)" (Granér 2004: 94). Mye tyder på at politibetjenten gjennom de senere tiårene har utviklet seg mer i retning av «legalisten». Det kan begrunnes i flere forhold som for eksempel styrket politiutdanning, både på grunn- og videreutdanning, og økt åpenhet og medieoppmerksomhet på politiarbeidet. Økt politiforskning har også bidratt til mer synlighet og åpenhet rundt politiet. Fraværet av systematisk politiforskning her til lands før 1980/90-årene gjør det imidlertid vanskelig å ta presis stilling til sammenligninger av dagens politi med tidligere tiders politi.

Innsatsleder 9 erfarer at nyutdannede til tider er for mye fremoverlent med denne fortellingen:

Til å begynne med – de første månedene, så kan de ha en tendens til – nå snakker jeg veldig generelt – de kan ha en tendens til å snakke med alle sammen som om de er mistenkt for noe – som om de holder noe tilbake. I de fleste caser på Politihøgskolen så kommer et vitne frem med en kniv fra lomma – de er farlige – og du må visitere alle sammen – litt den holdningen. Du er littegrann sånn her – få se hendene dine – få se hendene dine – uansett hvem du prater med. Det varer ikke lenge før man har en mer alminnelig tone med folk og kan kommunisere mye bedre – men til å begynne med – så er man kanskje litt høyt oppe, og avhører de fleste.

Det er kanskje ikke helt uvanlig at nyutdannede, både i politiet og i andre yrker, viser sin usikkerhet ved å være på tå hev med høye skuldre på en noe anstrengt måte. En velkjent måte å skjule sin usikkerhet på er å fremstå som selvsikker. Innsatsleder 2 kan også fortelle om nyutdannede som ser ut til å være lite avslappet i møte med det ordinære publikum:

Når du kjører ut med studenter – og spesielt også ferdigutdanna, og skal gjøre ordenstjeneste ute i gata – og skal begynne å kommunisere med folk – så tar dem frem blokka – notatblokka. Jeg syns det er fy fy uansett da – den blokka, den venter du med – du må snakke med folk først – drit i blokka – nå skal du snakke med folk – ikke begynn med personalia og alt det her – det kommer langt bak i rekka det! Kommunikasjon det er pri. 1 – skrive i den blokka kan du ta senere.

Jeg spør: *Hvor har de det fra?*

Innsatsleder 2: *Det er det jeg ikke skjønner – jeg skjønner ikke hvor de har det fra. Hiv den blokka!*

Igjen blir balansen mellom «høy» og «lav», «på» og «av» synliggjort som en sentral kunnskap i politiryket. I disse eksemplene handler balansen om å forstå hvor fokusert politiblikket skal være i mangfoldet av publikumskontakt som politibetjentene befinner seg i.

Forslag til endringer av politiutdanningen

Mer operativ trening

En evaluering av politiutdanningen kan ikke unngå å ta eksplisitt opp spørsmål om endringer av utdanningen. Et problem med å kartlegge endringsforslag er imidlertid at utdanningen er i kontinuerlig endring, og kan allerede ha endret seg på flere av punktene som informantene tar opp. Som følge av rapporten fra 22. juli kommisjonen, og dens påpeking av behovet for å styrke det politioperative arbeidet (NOU 2012: 14) har Politihøgskolen styrket opplæringen på dette området. Spesielt kommer det til uttrykk gjennom det nyetablerte «Operativ situasjonstrening» (OST-øvelser) som ble iverksatt i studieåret 2013/14, og som tilbyr 12 timer ekstra operativ trening i det siste året av Politikutdanningen¹⁶.

Informantene har allerede, særlig indirekte, ytret seg om endringer ved flere anledninger i denne rapporten. Mange av lederne og de nyutdannede ønsker som kjent mer fokus på praktiske øvelser og operativ trening under utdanningen. I tillegg etterlyser mange en bedre kobling mellom det teoretiske og det praktiske¹⁷. Betjent 7 tar til orde for det sistnevnte der han etterlyser mer konkret og håndfast utbytte av teoriundervisningen på skolen:

Det er der PHS bommer litt – de har da forelesninger om et viktig tema som de ikke greier å knytte opp mot en praktisk hverdag! – å lære seg noen teknikker på hvordan du kommuniserer, hvordan du snakker med folk – akkurat når du står oppi det – det tror jeg er nyttig – som du kan bruke i mange forskjellige situasjoner. Skal man stryke på noen? Skal man ta på noen? Skal man ta folk i henna? Skal du bruke fornavn-etternavn? Distansert, eller skal man stå nærme? Sånne små teknikker – nesten sånn universelle teknikker¹⁸.

16 Det er en lang rekke operative øvelser som OST byr på. Disse øvelsene er ordnet i moduler og deløvelser der overskriftene lyder slik: «Hærverk på bil, makkerredning med FX-våpen/fysisk tungt oppdrag, simulator, festbråk, person med farlig gjenstand, livredning i vann /førstehjelp, kommunikasjon med psykisk syk/ paranoid, ungdoms-støy, vold i nære relasjoner, vold på offentlig sted», med mer (Internt undervisningsnotat).

17 Dette bekreftes også tydelig i Pål Lagestads studie av politistudentenes syn på undervisningen på Politihøgskolen (Lagestad 2014). Politistudentene i denne studien etterlyser en sterkere relasjon mellom teori og praksis i politiutdanningen.

18 I faget «kommunikasjon og konflikthåndtering» (KKH) ved Politihøgskolen legges det ifølge faglærerne opp til praktiske øvelser etter teorigjennomgangene.

Betjent 12 hevder at det var for lite øvelser under utdanningen: *Jeg syns at det var altfor lite caser, trening sånn i operative øvelser i øvingsleiligheten... Så når man var ferdig i 3. året følte man at man begynte på nytt igjen – når man da skulle begynne å jobbe i gata.* I denne uttalelsen ligger det et forslag om bedre sammenheng mellom studieårene i utdanningen. Flere tar til orde for en klarere rød tråd i politiutdanningen, som en leder i et forebyggende avsnitt med denne betraktningen:

Jeg savner litt den røde tråden i politiutdanningen – det er sånn bolk med første klasse – så er det annen klasse, så er det tredje klasse... og i forhold til forebyggende så er det snakk om en litt mer rød tråd da – man starter i første klasse, så har man det gående gjennom hele¹⁹ – det tror jeg fint man kunne gjort med det operative – at de får litte grunn underveis.

Betjent 1 etterlyser en bedre sammenheng i utdanningsinnholdet slik:

Jeg savner det at – du er ferdig med praksisåret – du har fått en del ballast med deg som man jobber videre med da man kommer tilbake – ikke stopp det etter 2. året! Så går man inn på skolen, så er det kun skole og teori da.

Betjent 12 kan utdype dette med denne erfaringen:

Første året er teori, så skal man ut i praksis – på 3. året skal man flette de to her sammen – det er dét jeg føler mangler litt (...) Jeg syns det ble tilbake til teorien igjen – så er det eksamen, eksamen – det å lese til eksamen er det eneste som er fokus i 3. klasse. Du har en liten leirperiode – bortsett fra det så er det å pugge og pugge og pugge for de skriftlige eksamener man skal igjennom. Det mangler på en måte litt på den visjonen om at du skal knytte praksis og teori sammen.

Betjent 2 og 3 argumenterer ikke bare for mer praktisk øving i utdanningen, men også for mer realisme og bedre sammenheng i øvelsene. Betjent 2 tar opp de alvorlige ulykkene på bilveiene og hevder at – *virkeligheten er mer rå og brutal enn det du har vært igjennom på skolen.* Betjent 3 legger til:

Jeg savner litt den der – alle ledda, hvis du skjønner. Hvis vi trente på caser da – nå er det ulykke – åsted, sperre, alt dette her, fint og flott, men den siste fasen – hva med den personen som satt i bilen, hva gjør vi med den? – ambulansen, ja de kommer, hvordan har vi faktisk parkert da – for å få ambulansen lettere tilgjengelig – kanskje vi må frigjøre, hurtig frigjøring med brann. Vi har liksom aldri hatt den storskala-følelsen. Når du kommer på de store tinga – så ok, jeg har bare kommet

¹⁹ I justert rammeplan for bachelor – politiutdanning (2013) er kriminalitetsforebyggende politiarbeid tatt inn som et eget emne også i B1.

hit – jeg har kontroll på nedfall på bakken, jeg setter en sprøyte med maling her for da er det kontroll på hvor bilen stod – og det skal jeg ha med i rapporten – ja, flott – men inntrykkene – hvis du skjønner tanken min om at vi går til et visst punkt, og ikke lenger. Så plutselig står du der – du har et dødt menneske i bilen – du har en unge bak i – vi drar den liksom ikke videre da – det er jo så skummelt – det er jo sånn som skjer en gang hvert hundrede år liksom.

Mange av informantene tar opp praksisåret (B2) i spørsmålet om forbedringer av utdanningen. Flere finner forbedringsmuligheter her. Noen setter fingeren på at 2. året er for fragmentert der man ikke får tid nok til operativ trening, som for eksempel betjent 13:

Det føles ganske meningsløst når en student kommer ut i praksisåret og skal sitte 3 uker på et fengsel i hospitering... det føles ganske meningsløst når tiden på ordensavdelingen er så kort som den er²⁰.

Flere er kritiske til den eksterne hospiteringen hos en annen institusjon²¹. Ordenssjef 1 foreslår at studentene gis større muligheter til å prøve seg i praksisåret:

Hvis andre studieår blir mer praktisk retta (...) at dem slipper mer til – da får dem trent på å prate med folk – trent på å kjøre bil – trent på de tingene så de slipper å begynne å trene når de er ferdig utdanna (...) Når du sitter i baksetet på bilen fram til 1. januar – når vi ikke får lov til å bruke studenten til å lære det praktiske.

Flere påpeker at mange studenter blir sendt ut til praksissteder hvor det skjer relativt lite, steder med få innbyggere og lav oppdragshyppighet i ordenstjenesten. Da blir også mulighetene for å trene på operative ferdigheter begrenset.

Muligheter for spesialisering?

Enkelte av informantene tar til orde for spesialisering allerede under utdanningen for å dyrke frem interesser hos den enkelte student. Tanken er å

20 Programmet for B2 er svært variert, og inndelt etter de samme hovedområdene som for teoriårene (Politihøgskolen 2013). Det er ikke så lett å regne ut nøyaktig hvor mange uker og timer som er direkte knyttet til deltakelse i operativt arbeid. I en årsplan som anvendes i B2 går ca. 23 uker av et studieår med til operativt arbeid hvis man inkluderer våpenopplæring, kjørekurs og taktikktrening.

21 Tre av studieukene i løpet av B2 er øremerket hospitering i en institusjon eller organisasjon som samarbeider med politiet, som kriminalomsorg, krisesenter, barnevern, asylmottak, psykiatrisk institusjon, med mer. (Politihøgskolen 2013).

kunne identifisere dem som har mest interesse for det operative fagfeltet, og gjøre disse bedre rustet til å jobbe i den uniformerte tjenesten blant publikum. Andre informanter vil, som vi har sett, argumentere for generalistmodellen der man finner det nødvendig å utstyre alle studentene med tilnærmet lik grunnpakke.

I den nyeste rammeplanen for Bachelor-politiutdanningen (Politihøgskolen 2014) slås det tydelig fast at politiutdanningen bygger på prinsippet om generalistutdanning. I Politidirektoratets kartlegging av kompetansebehovet for «Politiet mot 2020» gjøres det klart at generalisten skal være hovedaktøren i norsk politi (Politidirektoratet 2008, s. 45).

Generalisten i politiet defineres som en politiutøver som «besitter grunnleggende kunnskaper og ferdigheter i politiets forebyggende, kriminalitetsbekjempende og trygghetsskapende arbeid» (Politihøgskolen 2014). Den nyutdannede politibetjent skal ha kunnskaper og ferdigheter til å kunne tjenestegjøre i alle de tre polisiære hoveddisipliner som etterforskning, orden og forebygging – ikke bare operativt politiarbeid (ordenstjeneste).

Et sentralt spørsmål melder seg i denne sammenhengen: Vil en økt spesialisering allerede under utdanningen gjøre studentene bedre rustet til det operative? I Birkelands essay om «politigeneralisten» (Birkeland 2007) argumenteres det for at det nettopp er bredden i utdanningen som gjør politiutøvere gode i uniformert tjeneste:

«Generalisten har evnen til å se og tenke *helhetlig*, se sammenhenger, *tenke og orientere seg generelt*. En generalist er en person som *forstår* sin egen virksomhet i relasjon til den sosiale virkeligheten han eller hun arbeider i. For politiets del må det blant annet dreie seg om *hva politiet virkelig er*» (Birkeland 2007 s. 37).

Det kan legges til her at generalisten ikke bare bør se sin egen gjerning i forhold til den ytre sosiale virkeligheten, men også «den indre» i form av de nevnte hovedretningene i polisiær virksomhet. En politibetjent som jobber på et ordensavsnitt bør også ha inngående kjennskap til etterforsknings- og forebyggingsoppgaver for å gjøre en god nok jobb rent operativt. For eksempel vil forståelsen av bevissikring (straksetterforskning) være nødvendig for uttrykning til mange ulike hendelser. Politihøgskolen har riktignok kommet spesialiseringstanken noe i møte ved opprettelsen av valgfrie

fordypingsemner i 5 uker på slutten av 3. og siste studieår. De fleste av disse fordypningsemnene er imidlertid rettet mot etterforskning av ulike kriminalitetsformer.

Intervjumaterialet inneholder også endel spredte forslag til endringer, som handler mer om å styrke enkelte fag og emner i politiutdanningen. Innsatsleder 2 har gjennomgått fagplanene for Politihøgskolen, og finner svært lite om livredning. Han har erfart at fagansatte på Politihøgskolen nærmest ikke har hørt om SAR-modellen (Search and Rescue), og uttrykker seg samtidig slik om de nyutdannede:

Små distrikt der de kanskje må ut fra dag 1 og lede store leteaksjoner/redningsoppdrag – å redde liv – de vet ikke hvilken vei kartet skal være – de har ikke hørt om noen ting – det skremmer meg litt. Jeg er flau på vegne av politietaten på det som sendes ut – så jeg håper alle politidistriktene gir de den ballasten når de kommer ut. Det skal være unødvendig – å redde liv skal være jobb nr. 1.

I tillegg til livredning, påpekes ledelse som en viktig ferdighet i denne innsatslederens utsagn. Betjent 1 etterlyser mer ledelse inn i fagplanene slik:

Man kanskje hadde trengt mer ledelse inn i Politihøgskolen – vi kan jo havne som ledere – plutselig er du leder for de du har med deg. Du kan havne i ulykker hvor du skal være leder – du kan havne i situasjoner ved branner hvor du må lede masseevakuering, du havner ofte i situasjoner hvor du får et ledelsesansvar. Uansett hvem du er som politi, så blir du ansett som en leder av de som er rundt deg (...) Du er en leder så ofte liksom – hele tida – og det tror jeg det burde vært mer fokus på.

Disse og flere andre intervjuutsagn som har vært presentert i denne rapporten, handler om et ønske om å styrke ferdighetene i den mer tilspissede delen av ordenstjenesten. Som et slags korrektiv til dette finner jeg refleksjoner fra en leder i en forebyggende avdeling. Han bekymrer seg for den stadig økende fokuseringen på beredskap i politiet, og frykter en ensidig vektlegging av disse verdiene på bekostning av andre operative ferdigheter når han sier:

Så tror jeg det er viktig at ikke skolen da går i fella og slenger seg på den diskusjonen som er i forhold til beredskap og sånn. Seinst i dag så kom statsbudsjettet der det er satt av så og så mange millioner til mer trening på skyting pågår – men altså – hvor ofte er vi borte i det da? Hvor ofte møter vi ikke folk på døra og må prate oss inn eller bare roe ned folk (...) sånn jevnt over så tror jeg ikke skolen liksom skal bli en sånn delta-utdanning.

Det er etter hans oppfatning frykten for en gjentakelse av politisvikten under terrortragedien 22.7.2011 som nå preger politiet, men advarer mot at denne frykten tar overhånd i politiutdanningen. Det er en overdrevet spising av de operative ferdighetene han frykter, der man mister blikket for den brede og hverdagslige ordenstjenesten.

Endringer av samfunnsfagene?

Samfunnsfagenes rolle

Denne evalueringen hadde verken enkeltemner eller spesifikke fagområder som siktemål, men mange av informantene har tatt opp samfunnsfagene spesielt i sine vurderinger av politiutdanningen. Det er ikke så merkelig tatt i betraktning den intense debatten samfunnsfagene har vært utsatt for i mediene, særlig i politiansattes eget medlemsblad (Politiforum), gjennom 2012 og 2013. En kraftig opprustning av de samfunnsvitenskapelige fagene representerer også mye av det nye ved politiutdanningen, ved overgangen fra etatsskole til høyskole i 1992 (Hove 2012, s. 50). I bolken «samfunnsvitenskapelige fag» fant man etablerte fag innenfor universitets- og høyskolesektoren som sosiologi, kriminologi, stats- og kommunalkunnskap og psykologi. Disse fagene ble formidlet av fagansatte som har sin bakgrunn fra universitet og ikke fra politiet. Mange av de ansatte opplevde imidlertid motstand fra studentene. Samfunnsfagene ble av en del studenter oppfattet som mindre relevante for politiutdanningen (Hove 2012, s. 53). Tvilen rundt nytteverdien av vitenskapelig kunnskap kan slett ikke sies å være unik for politistudenter og politikandidater. Kåre Heggen viser at tilsvarende tanker også er tydelig til stede blant studenter og ferske praktikere innenfor sykepleie-, allmennlærer- og sosialarbeideryrket (Heggen 2010, s. 163).

De samfunnsvitenskapelige fagene representerer i stor grad allmennkunnskap og «kommentatorkunnskap» til forskjell fra «aktørkunnskap» (som for det meste er forankret i rene politi- og juridiske fag). Ideene bak

opprustingen av samfunnsfagene handlet i stor grad om å styrke evnen til kritisk tenkning, spesielt i forhold til politiarbeidet og politirollen. Samfunnsvitene skulle fremme disse verdiene, og i tillegg bidra til et helhets-syn, innsikt i samfunnsforhold, toleranse, selvstendig tenkning med mer (Hove 2012).

Heggen viser til flere verdier teoretisk kunnskap kan ha for praktisk yrkesutøvelse. Selv om teoretisk kunnskap ikke kommer direkte til anvendelse i praksis, kan denne kunnskapen bidra til å skape mening (meningsfylte sammenhenger) for studentene (Heggen 2010, s. 71). For politistudenter kan de samfunnsvitenskapelige fagene for eksempel bidra til en videre forståelse av politirollen og dens funksjon for samfunnet. Boklig lærdom kan også ha en «utpekende funksjon», ved å identifisere hva som er viktig og hva som er forgrunn og bakgrunn når en skal handle i et felt. En «semiotisk funksjon» handler om teorier som et instrument for diskusjoner om forklaringer på situasjoner og hendelser. Videre pekes det på en «retorisk funksjon» som innebærer evnen til å uttrykke hva en mener om noe, sette språk på fenomener som igjen kan bidra til bedre praksis. Dette henger sammen med en «kritisk funksjon» som rommer evnen til kritisk analyse og refleksivitet (Heggen 2010, s. 70, 71). Praksisutøvere blir etter alt å dømme bedre i sin yrkesutøvelse hvis de har evnen til kontinuerlig å vurdere sin praksis med et kritisk blikk, for så å kunne justere seg og stake ut en ny og bedre kurs.

Ser ikke helt poenget

Hva som er såkalte samfunnsfag kan være vanskelig å definere, særlig med en stadig mer tverrfaglig orientering på Politi-høgskolen, men det er særlig sosiologi, kriminologi, og psykologi informantene har nevnt som samfunnsfag. Jeg finner nokså divergerende syn på disse fagenes verdi både blant de nyutdannede og lederne. Enkelte uttaler seg tydelig negativt, der disse fagene levnes liten ære. Betjent 7 sier det slik: *Det faget ditt får jo mye tyn – sosiologi – og det kan jeg forstå – fordi det føles så teoretisk! Har jeg tenkt sosi-*

ologi etter at jeg gikk ut av 3. klasse?? – ikke!!!²² Betjent 13, som kom inn på Politihøgskolen fra snekkeryrket, forteller at han slet mye med teorifagene på skolen, og formidler sin erfaring på denne måten:

På Politihøgskolen kunne jeg ikke skjønne hvorfor vi hadde så mye psykologi for eksempel – det var enormt mye – men kanskje ikke så mye var fornuftig... Ser jo fordelene med å ha det, men det er òg andre fag der som jeg tenkte – hva i jøsse-navn? Da jeg lukka igjen den boken etter eksamen så har jeg aldri ofra en tanke på det faget.

Det er faktisk ingen av informantene som foreslår at disse fagene skal fjernes fra utdanningen, men mange mener at de tar for stor plass, og foreslår en reduksjon for å rydde mer plass særlig til praktisk trening på politioperative ferdigheter. Mange av informantene argumenterer også for å gjøre samfunnsfagene mer relevante og anvendbare for polititjenesten. Betjent 7, som nettopp uttrykte seg svært kritisk om samfunnsfagene, modifierer sin uttalelse, og tar til orde for økt anvendbarhet på denne måten:

Det er ingen her som mener at du skal kutte ut sosiologi eller kriminalkunnskap – du må bare dra det inn i den praktiske politihverdagen. Hvordan kan jeg bruke sosiologi når jeg står der med en far og en mor og to unger – det hadde vært praktisk å lære – ikke i et stort auditorium hvor de skal gå igjennom sosiologipensum for en sosiolog!

Betjent 3 etterlyser også en større vinkling mot praksisfeltet, og ikke minst sin egen utførelse av politirollen:

De sosiale faga – psyk-faga – å trekke det mer mot hva er det vi faktisk møter – istedenfor rene forskningstrekk. Jeg syns det var veldig fokus på at vi så på alt ifra folk som har vært i krig i mange år – reaksjonen deres – hvordan ser vi at en person er traumatisert, det var veldig sånn – istedenfor å tenke at når jeg møter deg – hva gjør jeg da? Hvilke utfordringer står jeg overfor da? Det kan være i det tilfellet er det sånn – i det tilfellet er det sånn – at vi får litt mer å velge mellom da... Jeg tenker litt sånn Jung, litt sånn personlighetstype – det er jo fint og flott det – at vi finner ut hvilken personlighet vi er – kan være en tanke å lære å bruke den til egen fordel da, når man er ute – altså hvis jeg er litt stille og inneslutta – hvilke teknikker kan jeg bruke da – for å nå frem til det jeg vil.

²² Jeg var redd min rolle som formidler av samfunnsfagene på Politihøgskolen gjennom en årrekke skulle påvirke hva informantene ønsket å formidle til meg under gruppeintervjuene. Her ser vi i hvert fall ett (av flere) eksempler på at jeg antakelig har liten påvirkning på denne politibetjentens ytring.

Verdier på flere plan

Begge divisjonslederne i intervjumaterialet forteller at de var negative til samfunnsfagene tidligere i politikarrieren, men har nå fått et annet syn etter lengre tids operativ tjeneste. Divisjonsleder 1 argumenterer igjen ut ifra generalistmodellen, og ser verdien av samfunnsfagene på denne måten:

Så derfor har jeg med åra blitt litt mer liberal jeg – i forhold til ikke å være så kritisk til Politihøgskolen. Produser den brede gode formbare saken som kan komme hit – som kan litt om alt – og som mest av alt har gode holdninger – og for å få en god holdning og ikke være forutinntatt så trenger du også sosiologi og psykologi – og disse fagene som vi politioperative liker å kritisere. Jeg føler at mye av grunnen til at vi har sunne mennesker med gode holdninger som kommer uteksaminert fra Politihøgskolen – det tror jeg jo henger litt sammen med – altså en ting er god rekrutteringsprosess – men nettopp den bredden da – derfor støtter jeg bredden, og ikke bare en sånn at du skal ha kuler og krutt, ikke sant. Så jeg tror ikke at de hadde vært like reflekterte hadde de ikke hatt alle disse fagene – derfor tror jeg det er viktigere enn fag i seg selv – fordi det gjør noe med et reflektert menneske – kunne litt om alt.

Divisjonsleder 2 tar til orde for en likestilling av fagene på Politihøgskolen, og begynte etter hvert i karrieren å oppfatte alt han har lært som viktige brikker for sin egen helhetlige kunnskapsplattform. Dette forklarer han med disse ordene:

Jeg tror det er viktig at det du prøvde å sette fagene opp mot hverandre – altså jeg var nok der da jeg gikk på PHS – jeg skjønte ikke behovet for en del ting, men jeg ser det i ettertid – så ser jeg at man faktisk ikke må sette disse fagene opp mot hverandre, men heller vektlegge de likt. At man putter en taktikktime bare en time 2 ganger i uka så er veldig mye gjort – så enkelt kan det gjøres, men det bør ikke være sånn at – nei, sosiologi bør ut av Politihøgskolen for det har vi ikke behov for. Jo, det er klart vi har behov for det – for kunnskapen vår – den er gull verd å ha med seg i bagasjen. Det har jeg først sett i ettertid egentlig – hvor viktig de tingene er.

Flere av informantene viser til konkrete nytteverdier av samfunnsfagene. Betjent 15 mener at samfunnsfagene styrker politiet som medmennesker når han sier:

Samfunnsfag som sosiologi og psykologi er veldig greie å ha når du skal være medmenneske på en måte! Men du blir ikke nødvendigvis et godt medmenneske ved å ha de fagene. Og du kan være et kjempagodt medmenneske uten de fagene. Men de gir en god ballast.

I forlengelsen av politiet som et medmenneske, ser betjent 12 at fagene kan styrke politiet i møtet med sårbare personer:

Når man har masse av de diskusjonene i PF, og diverse sånn der – det er altfor mye av psykologi og sosiologi – jeg synes at det blir litt feil. De fagene er viktige på en måte – for det er som du sier – du kommer i mange sånne situasjoner, og der man skal på en måte snakke med folk i sårbare og litt sånn andre situasjoner. Men den har kanskje litt for stor bit i forhold til den operative biten. Men det er ikke meningen å ta de bort – for de er viktige på en måte.

Betjent 5 ser samfunnsfagenes nytteverdi først og fremst i deres evne til å utfordre etablerte tenkemåter blant studentene:

Jeg tenker også at det er viktig at man får inn litt innfallsvinkler som bryter litt med den typiske polititankegangen også – at du blir litt utfordra på det. De kriminologene på PHS elska jo å fyre opp klassen – og da var det jo de mest innbitte operative som tente på alle pluggene. Det gikk jo på at politiet bruker vold (legal vold). De strekker det kanskje litt langt noen ganger i forhold til hva formålet dems er – men de vil skape en debatt som jeg tror er sunn. Selv om du er klin uenig med dem om hva dem sier, så tvinger de deg til å tenke. Så funksjonen av hva de sier tror jeg er bra! Selv om det er overdrevet negativt fokus på politiets rolle i samfunnet.

Innsatsleder 1 mener også at samfunnsfagene er viktige for politiet, men antyder at de er tillagt en for stor vekt. Han finner disse fagenes verdi først og fremst i politiets skjønnsutøvelse:

... ja, i hvert fall at samfunnsfag er viktig – du kan diskutere med de nyutdanna – de sitter jo inne med noe av de samme følelsene at de har brukt for mye tid på det – og kanskje det er riktig, men all kunnskap blir jo en del av deg. Det er i hvert fall jeg opptatt av. Det blir jo en ballast du har med deg i alle disse skjønnsituasjonene – du har et litt videre perspektiv – litt videre syn på samfunnet da – så jeg tror det er viktig å opprettholde det. Hvis man på en måte vekter det litt da – og opplever at de nyutdanna ikke har gode nok basisferdigheter – kunnskap om instruksverket som de blir fanget av som regulerer oss – så må man spørre om man skal ta mer tid fra samfunnsfagene for å bli bedre på det.

Forbedringspotensial

Betjent 3 ser et klart forbedringspotensial for samfunnsfagene, som først og fremst knytter seg til formidlingen av disse fagene når hun uttaler:

Jeg hadde vært litt glad hvis min lærer på PHS hadde sagt til meg at dette her er egentlig hensikten med faget. Jeg vil at du skal utvikle disse områdene her da – så slipper du å lete etter hensikten med det her...

Jeg spør: *For da hadde du kanskje fått litt motivasjon for det?*

Hun svarer: *For da hadde jeg kanskje fått litt motivasjon for det ja, kanskje også stilt litt mer kritiske spørsmål – som hadde gitt meg mer i den andre enden – istedenfor bare å ha sett på en statistikk eller søyle – over at her var det så og så mye voldshandlinger der – i stedet for at jeg kan se det som et verktøy for meg.*

Denne betjenten argumenterer som flere av de foregående for at det er ikke samfunnsfagene i seg selv som er problemet, men både hva som legges opp på pensum og formidlingen av kunnskapen – i den forstand at studentene ikke blir forklart tilstrekkelig hvordan og på hvilke måter samfunnsvitenskapelig kunnskap kan komme til anvendelse for politirollen. Samtidig er denne oppgaven ikke like enkel for faglærerne, nettopp fordi at kunnskapslementene er mer uklare enn i de praktiske ferdighetsfagene. Det er ikke gitt hva som ligger i verdiene som de samfunnsvitenskapelige fagene skal frembringe – som for eksempel forståelse, innsikt, toleranse, analytiske ferdigheter, kritisk refleksjon, helhetssyn, rolleforståelse og mening.

Oppsummering og konklusjoner

Tidligere kvalitetsundersøkelser

Politihøgskolen har ved to anledninger tidligere evaluert sin utdanning med questback-undersøkelser der et større antall nyutdannede og ledere har svart på spørsmål om politiutdanningens kvalitet. Resultatene fra disse undersøkelsene avslører at lederne mener at det er et rimelig godt samsvar mellom utdanningen og samfunnets forventninger til politiet. De nyutdannede er mer kritiske til dette samsvaret. På spørsmålene om i hvilken grad de nyutdannede er forberedt på oppgaver av politi-, juridisk- og samfunnsfaglig karakter, viser tilbakemeldingene jevnt over og gjennomsnittlig at begge gruppene krysser av litt over midt på skalaen mellom «svært dårlig forberedt/kvalifisert» og «svært godt forberedt/kvalifisert». Lederne ga riktignok uttrykk for mer tillit til de nyutdannedes kompetanse enn de nyutdannedes selv.

Nyansene i dette surveymaterialet viser at lederne gir nyutdannede høyest score på ferdigheter innenfor definerte kategorier som ordenstjeneste, fysiske utfordringer, etiske utfordringer, kommunikasjon med publikum, samarbeid med kolleger, bevisstgjøring av egne verdier og holdninger. Der nest kommer kvaliteter som forståelse av juridiske problemstillinger, forståelse av mennesker i ulike situasjoner og det å kunne stille spørsmål ved sin egen praksis. Det skal riktignok legges til at forskjellene er relativt små mellom de tjue ferdighetskategoriene som de nyutdannede er målt på. Områder hvor lederne vurderer sine nytilsatte lavest er kategorier som sivile gjøremål, taktisk og teknisk etterforskning og polititaktikk. De nyutdannedes avkryssninger viser jevnt over de samme mønstrene, men med noe lavere verdier. De har med andre ord ikke helt den samme tilliten til sine egne ferdigheter og kvalifikasjoner som deres foresatte har til dem. Questback-undersøkelsenes troverdighet (reliabilitet) styrkes av det faktum at de ble gjentatt i 2010 med tilnærmet samme resultater som i 2006.

Om kvalitetsundersøkelsen 2014

Kvalitetsundersøkelsen 2014 er ment å gi utdypinger og nyanser til de kvantitative dataene fra questbackundersøkelsene. En vesentlig innskrenking er at denne gangen er det bare ferdigheter i operativ polititjeneste som har vært i fokus. Det betyr at flere av de ovennevnte ferdighetskategoriene ikke er inkludert. Et kvalitativt intervjumateriale følger helt andre mønstre enn et kvantitativt. Her er det informantenes egne ord og resonnementer som fremstilles, og det kan ikke på samme måte skilles nøyaktig mellom de nevnte ferdighetskategoriene. I alt 42 politibetjenter har stilt opp i gruppeintervjuene (18 betjenter og 22 ledere)

Hva slags kunnskap brukes i operativ polititjeneste?

Et av de sentrale temaene som preget gruppeintervjuene, var spørsmålet om hva slags kunnskap de operative anvender i sin tjeneste. For å kunne ta stilling til politiutdanningens kunnskapsformidling, bør man også studere hvilken kunnskap politibetjenter faktisk bruker. Her svarer informantene helt i tråd med hva en rekke tidligere undersøkelser har påpekt. Det er i stor grad de mer tause, implisitte og personlige kunnskapsformer som de operative ledes av, der den sunne fornuften, magesfølelsen, intuisjonen og improvisasjonen råder. Likevel er ikke denne kunnskapstypen upåvirket av formalisert og standardisert skolekunnskap. Politibetjenter operer ikke med den samme sunne fornuften som oss andre, men med et trent politiblikk som er formet av erfaring, utdanning, normer i kollegafelleskapet, lokale rutiner med mer. En interessant indikator på hvor sterkt den teoretiske kunnskapstypen står i politiet viser seg ved rekruttering av nye betjenter. Flere av lederne forteller at de i større grad vektlegger personlig egnethet fremfor karakterer fra Politihøgskolen ved ansettelse. Resultatene på vitnemålet ser ikke ut til å bety så mye så lenge de ligger over et minimumsnivå.

Går man mer spesifikt til verks oppgir informantene, igjen i tråd med tidligere undersøkelser, at kommunikasjon på ulike måter med det varierte publikum preger mye av polititjenesten. Her er det de verbale ferdighetene som kommer til nytte. Det er også en lang rekke rene praktiske og instru-

mentelle ferdigheter som kreves i dette arbeidet, som håndtering av kjøretøy, samband, maktmidler, våpen, IKT osv. Når det gjelder maktmidlene dukker motsetningsfylte forhold opp. Det er opplagt at kjernen i politirollen handler om bruk av fysisk makt når alle andre muligheter synes nytteløse. De mest alvorlige maktmidlene, som bruk av våpen, kommer sjelden til anvendelse i den uniformerte tjenesten. Det betyr imidlertid ikke at de disse ferdighetene er uviktige, og det er mulig at politiutdanningen har underkommunisert viktigheten av dem.

Den gode politibetjent må være i stand til å omstille seg hurtig fra å være i beredskap for maktbruk til å snu om og respondere på situasjonen med finfølelse og forsiktighet. Dette er en kunnskapsform som er ganske unik for politirollen, og mye av den operative tjenesten handler om å balansere mellom «høy» og «lav» tilnærming til et stort mangfold av ulike hendelser og situasjoner. I vekslingen mellom «høy» og «lav» kreves særlig evnen til å tolke stemning og atmosfære i den sosiale situasjonen man befinner seg i. I den lave tilnæringsmåten kan for eksempel håndtering av mennesker i sorg og fortvilelse være aktuelt. Den overordnede kunnskapsformen for manøvrering i det sosiale landskapet er imidlertid en dypere forståelse av politirollen. Når det fra ulikt hold etterspørres et større fokus på operative ferdigheter i politiutdanningen, kan det synes uklart hva man egentlig mener. Det kan diskuteres hva disse ferdighetene består i, og en fremstilling av politioperative ferdigheter kan vanskelig gjøres uten å bringe inn ferdighetsmangfoldet i polititjenesten.

I hvilken grad gir politiutdanningen en tilstrekkelig kunnskapsplattform for operativt politiarbeid?

Det er først og fremst lederne som kan besvare spørsmålet om hvor godt de nyutdannede er forberedt for operativ polititjeneste. Lederne kan riktignok ikke gi noen detaljert og utfyllende evaluering av utdanningen (til det er det for lenge siden de selv var under utdanning på Politihøgskolen/Politiskolen), men de kan gi nokså presise beskrivelser av hvordan deres nyankomne kolleger fungerer i uniformert politiarbeid. Naturligvis rapporteres det om

store individuelle forskjeller i hvordan de nyutdannede fungerer, men noen generelle mønstre er likevel tydelige i intervjumaterialet.

Ledergruppen skiller seg svært tydelig i de generelle vurderingene av nyutdannede. På den ene siden forteller innsatsledere, operasjonsledere, divisjonsledere og ordenssjefer om nyutdannede som kunnskapsrike, lærevillige, gode til å kommunisere, flinke til å leve seg inn i andres situasjon og med gode holdninger. Flere av disse lederne beskriver de unge betjentene i sterke positive ordelag, og påpeker samtidig at utdanningen har forbedret seg betydelig siden de selv gikk på den gamle etatsskolen. Lederne som er kritiske, og som også uttrykker seg i til dels sterkt ordelag (med motsatt fortegn) vektlegger særlig deres manglende ferdigheter i tidskritiske situasjoner. Når maktmidler (fra håndjern til skytevåpen) er aktuelle å ta i bruk, eller når liv og helse står i akutt fare, er tilliten til de nyutdannede svak i ledergruppen. Det er mulig å spore ideologiske forskjeller i denne kløften. Når man har generalisten som sitt primære siktemål, vil de nyutdannede fremstå som langt bedre rustet enn om man måler dem først og fremst etter spesielle ferdigheter. Samtidig skal ikke manglende ferdigheter i de tilspisede og tidskritiske situasjoner bagatelliseres. Disse er utvilsomt svært viktige for en uniformert politibetjent, og et innspill Politihøgskolen bør ta på fullt alvor.

Hvordan fungerer overgangen fra høgstudier til polityrket?

De nyutdannede betjentene heller nokså tydelig mot en oppfatning av at utdanningen var mangelfull i forhold til oppdrag som de har vært nødt til å håndtere i den operative tjenesten. Mange av dem forteller også om overgangen fra studietilværelse til yrkesutøvelse som et «praksissjokk» (i likhet med flere andre praktiske profesjonsutøvere som lærere, sykepleiere, sosionomer og barnevernspedagoger). Kritikken handler om velkjente forhold som at det var for lite praktisk trening under utdanningen, manglende kobling mellom teori og praksis og et for teoritunget studieinnhold. Det ser imidlertid ut til at enkelte informanter har studieårene B1 og B3 i tankene når de evaluerer utdanningen, og glemmer litt praksisåret (B2) i mellom teoriårene.

Et sentralt spørsmål som skapte interessante diskusjoner i intervjurunden, har vært spørsmålet om hvorvidt Politihøgskolen kan levere «ferdigvare» eller «halvfabrikata». Her trer motsetningsfylte forhold frem: Politidistriktene forventer «ferdigvare» ettersom nyutdannede må være i stand til å mestre krevende oppdrag allerede i starten av yrkeskarrieren. Særlig sommerferien ser ut til å være kritisk når nyutdannede trer inn som sommervikarer for de mer erfarne. På den annen side erkjenner mange av lederne at Politihøgskolen umulig kan levere «ferdigvare» til operativ polititjeneste. Uansett kvaliteten på politiutdanningen, og uansett hvor mange praktiske øvelser man arrangerer under utdanningen, må man bygge sin erfaring «stein på stein» i dette yrket.

Lederne som i størst grad forventer ferdigvare, er nok dem som uttrykker mest skuffelse over de nyansatte. På den annen side er det et interessant spørsmål om hvor lang «koketid» som kreves for å varme opp «halvfabrikata». Enkelte av informantene setter to års fartstid som en slags milepæl for når de behersket denne delen av polititjenesten godt nok. Operativt politiarbeid består av en lang rekke praktiske ferdigheter som krever mengdetrening. Dermed er det ikke bare et spørsmål om hvor «ferdige» Politihøgskolen kan gjøre sine kandidater, men også hvor godt politidistriktene klarer å skjerme og videreutvikle de nyutdannede. Det kan for eksempel gjøres ved å la dem patruljere med mer erfarne betjenter, etter en form for mentorordning. Enkelte betjenter må påta seg rollen som innsatsleder kort tid etter utdelt vitnemål, noe som neppe kan karakteriseres som en ansvarlig behandling av nyutdannede. Når det gjelder ferdighetene i den tidskriske delen av ordenstjenesten, ligger de på mange måter på et høyere ferdighetsnivå enn de mer generelle ferdighetene. Da blir også nødvendigheten av mengdetrening, erfaring og ikke minst trygghet i politirollen ekstra påkrevet. Det kan bare tilegnes over lengre tid i uniformert tjeneste.

Et tydelig mønster i intervjumaterialet, både i leder- og betjentgruppen, er fortellinger om forsiktige politibetjenter. Forsiktighet og usikkerhet er en åpenbar konsekvens av å være ny, men mange av informantene tolker denne usikkerheten som en direkte konsekvens av politiutdanningens profil. Her anklages Politihøgskolen for å terpe for mye på forsiktighet, og for å formane

overdrevet til en lav tilnæringsmåte i tjenesteutførelsen. Enkelte politiutøvere kan oppfatte det teoretiske arsenalet i utdanningen, særlig i jusfagene, som begrensende. Flere av informantene tolker imidlertid dette annerledes, hvor det nettopp er juskunnskapene som gir dem innsikt i hvilke muligheter og handlingsrom politiet faktisk har.

Hvilke forbedringsmuligheter for politiutdanningen blir påpekt av informantene?

Forslagene til endringer av utdanningen følger nokså opplagt av informantenes vurderinger av utdanningen. Mer øvelse, bedre koblinger mellom teori og praksis og et større fokus på livsviktig kunnskap i tidskrisiske situasjoner er gjengangsmelodien. Flere savner den røde tråden i utdanningen, der særlig kunnskaper og ferdigheter for operativ tjeneste utgjør en ryggrad gjennom hele den treårige utdanningen. Dette sammenfaller med forslagene om å styrke praksisåret med mer trening på operative ferdigheter, og følgelig få mindre tid til de andre modulene i B2. Her skal det imidlertid minnes om at det nettopp er operative politibetjenter som hevder dette, politibetjenter som snakker ut fra sin egen situasjon og egne interesser, og kanskje har et redusert blikk for hele polititjenesten. I denne tenkningen har også tanken om spesialisering dukket opp, hvor man ser for seg muligheter til å rette seg mer spesialisert inn mot det operative fagfeltet allerede i teoriårene. Det er i den forbindelse interessante motstemmer i intervjumaterialet som argumenterer for at det nettopp er den brede generalisten som det er viktig å produsere – også for operativ polititjeneste. Denne kløften synliggjøres også i vurderingene av de omstridte samfunnsfagene i politiutdanningen. Med generalisten som ideal vil samfunnsfagene oppfattes som langt mer relevante og nyttige enn om man snevrer inn sitt fokus på hva som er verdifull kompetanse i operativ polititjeneste.

Appendiks

Politidirektoratet nedsatte i 2013 et utvalg for å vurdere styringsmodellen for Politihøgskolen. Utvalgets primære formål er å styrke Politihøgskolens rolle og posisjon i etaten. I den forbindelse har dette utvalget i løpet av våren 2014 (og samtidig med dette prosjektet) gjennomført en spørreundersøkelse rettet mot ledere i politietaten – fra politimestre til praksisansvarlige (Politidirektoratet 2014). Spørreundersøkelsen har et videre siktemål enn kvalitetsundersøkelsene som Politihøgskolen selv har foretatt. Utvalget ber blant annet om respondentenes syn på etter- og videreutdanningen ved PHS, relasjonen mellom Politidirektoratet og Politihøgskolen, betydningen som opplæringen av politistudenter har for ressursituasjonen og beredskapen i politidistriktene etc. Det er imidlertid noen spørsmål i denne surveyen som i høy grad har relevans for kvalitetsundersøkelsene. På spørsmålet om «I hvilken grad ivaretar grunnutdanningen ved Politihøgskolen (bachelorutdanningen) politi- og lensmannsetatens behov for kompetanse» – fremkommer følgende interessante bilde: 59 prosent av respondentene krysser av på verdien 4 på en skala fra 1-5, der tallverdien 1 indikerer «i svært liten grad» og 5 representerer «i svært stor grad». Hele 20 prosent av lederne benytter den øverste tallverdien (5). Dette samsvarer ganske godt med hva politilederne i kvalitetsundersøkelsen svarte på spørsmålet om sammenhengen mellom politiutdanningen og samfunnets krav til politiet.

På spørsmålet om «I hvilken grad mener du at Politihøgskolen ivaretar behovet for kompetanseutvikling innen følgende fagområder» – er «orden og beredskap» et av alternativene. 68 prosent av respondentene benytter de øverste verdiene 4 og 5 i vurderingen av dette spørsmålet (58 prosent krysser av på tallverdien 4, og 10 prosent på verdien 5. Syv prosent svarer «vet ikke», og kun tre prosent benytter de laveste verdiene 1 og 2). Vurderingen av ivaretagelsen av etterforskningsfaget følger nesten det samme mønsteret med omtrent de samme prosentfordelingene.

Spørsmålene i utvalgets undersøkelse ba ikke bare om avkryssninger med tall, men også svar med respondentenes egne ord. Her finnes det interessante variasjoner i svarene, som minner om dem som er samlet inn for denne kvalitetsundersøkelsen. Flere av kommentarene om de nyutdannede er tydelig positive, som for eksempel at:

- «Det er kompetente og motiverte tjenestemenn» som kommer ut fra PHS»
- «B3 studentene er godt forberedt på hva som venter dem når de kommer ut fra B3 og ut i arbeidet».
- «Det er delte oppfatninger i etaten om hvordan man skal vekte de forskjellige fagområder. PHS klarer på en god måte å balansere de forskjellige hensyn og også fange opp signaler om behov for justeringer».

De kritiske anmerkningene handler om velkjente meninger som for eksempel disse to:

- «Teoretiske fag er godt ivaretatt. Praktiske fag som utrykningskjøring er en risikofaktor. Generelt sett er kjøreferdighetene for dårlige. Det samme meldes i en viss grad for praktisk operative fag for øvrig.»
- «Noe mer trening og forståelse i situasjonstrening bør tilstrebese.»

Mange av kommentarene er nyanserte, og rommer både anerkjennelse og kritiske anmerkninger:

- «God opplæring i forhold til samfunnsoppdraget og politiets rolle. Spørsmål er om utdannelsen er for overflatisk og generell i stedet for dypere kompetanse på mer spissede området de vil få mer bruk for i utførelsen av tjenesten. Det kan stilles spørsmålstegn ved om utdannelsen er tilstrekkelig operativ rettet.»

Kommentarene går også i retning av en slags forsonende tone i forhold til hva man kan få ut av politiutdanningen:

- «Det er et yrke der mye handler om erfaring. De nyutdannede vil derfor trenge noe tid etter skolen for å prestere optimalt. Slik er det i alle yrker. Det er naturlig nok stor forskjell på de som uteksamineres».
- «Det er selvfølgelig alltid mulighet for forbedring. Samtidig er det begrenset hvor mye det er mulig å lære i løpet av 3 år. Noen fagområder

- blir derfor nødvendigvis bedre ivaretatt enn andre. Men som en generalistsutdanning, mener jeg grunnutdanningen gir en god plattform.»
- «Avgangstudenter skal kunne mestre de fleste `generalistoppgaver` og har et godt utgangspunkt for videre læring. Erfaring og trygghet i politirollen utvikles over tid.»

Denne undersøkelsen gir Politihøgskolen en nokså tydelig bekreftelse fra politilederne om at politiutdanningen er på rett spor.

Litteratur

- Birkeland, Å. (2007). Politigeneralisten, den moderne staten og politiets legitimitet. I H. O. Gundhus, P. Larsson & T-G. Myhrer (Red.), *Polisiær virksomhet: Hva er det – hvem gjør det?* (PHS Forskning; 7). Oslo: Politihøgskolen.
- Bittner, E. (2005). Florence Nightingale in pursuit of Willie Sutton: A theory of the police. I T. Newburn (Red.), *Policing: Key readings*. Devon: Willian .
- Bråten, O. A. (2010). *Kvalitetsundersøkelsen 2010*. Politihøgskolen. (Upublisert).
- Ekman, G. (1999). *Från text till batong: Om poliser, busar och svennar*. Stockholm: Handelshögskolan i Stockholm.
- Granér, R. (2004). *Patrullerande polisens yrkeskultur*. Lund: Lunds Universitet.
- Gundhus, H. I. (2009) *For sikkerhets skyld: IKT, yrkeskulturer og kunnskapsarbeid i politiet*. Oslo: Unipub.
- Finstad, L. (2000). *Politiblikket*. Oslo: Pax.
- Fredriksen, S. (2006). *Innføring i straffeprosess*. Oslo: Gyldendal.
- Freidson, E. (2001). *Professionalism: The third logic*. Chicago: University of Chicago Press.
- Handal, G. & Lauvås, P. (1999). *På egne vilkår: En strategi for veiledning med lærere*. Oslo: Cappelen Akademisk.
- Hansen, H. (2006). Utdrag fra kvalitetsundersøkelsen 2006. I G. Thommassen & T. Bjørge (Red.), *Kunnskapsutvikling i politiet: Forskningskonferansen 2006* (PHS Forskning; 3). Oslo: Politihøgskolen.
- Heggen, K. (2010). *Kvalifisering for profesjonsutøving: Sjukepleiar – lærar – sosialarbeidar*. Oslo: Abstrakt.
- Hellesø-Knutsen, K. (2013). *Jakten på risiko: Vurderinger, følelser og valg hos patruljerende politi*. (Doktorgradsavhandling, Universitetet i Stavanger.)
- Hoel, L. (2013). *Politiarbeid i praksis: Politibetjentes erfaringer*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Holmberg, L. (1999). *Politiets skøn i rettssociologisk belysning*. København: Det juridiske Fakultet, Københavns Universitet.
- Hove, K. (2010). *Avsluttende studentevaluering i bachelorutdanningen: Avgangsstudenters vurdering av undervisning og utdanning ved Politihøgskolen, kull 05-08*. Politihøgskolen. (Intern rapport, upublisert.)

- Hove, K. (2012). Kompetansebehov hos nytilsatt politi. *Nordisk Tidsskrift for Kriminalvidenskab*, 99(1), 77-96.
- Hove, K. (2012). *Politiutdanning i Norge: Fra konstabelkurs til bachelorutdanning*. Oslo: Politihøgskolen.
- Hove, K. (2013). *Utvikling av kvalitetsarbeid i bachelorutdanningen ved Politihøgskolen: Oppfølging av NOKUTs tilsynsrapport, september 2012*. (Internt dokument, upublisert).
- Johannesen, S. O. (2013). *Politikkultur: Identitet, makt og forandringer i politiet*. Trondheim: Akademika.
- Lagestad, P. (2011). *Fysisk styrke eller bare prat: Om kjønn, fysisk trening og ordenstjeneste i politiet*. (Doktorgradsavhandling, Norges Idrettshøgskole).
- Lagestad, P. (2014). The importance of relating theory and practice when teaching police students. *European Journal of Policing Studies*, 1(3), 206-224.
- Lohne Lie, A. & Lagestad, P. (2011). *Arrestasjonsteknikk*. Oslo: Gyldendal.
- Lipsky, M. (1980). *Street-level bureaucracy: Dilemmas of the individual in public services*. New York: Russel Sage Foundation.
- Myhrer, T-G. (2012). *Bastet og bundet: Rettslige rammer for bruk av håndjern*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Norges offentlige utredninger. (2012). *Rapport fra 22. juli-kommisjonen* (NOU; 14). Oslo: Departementenes servicesenter.
- Olsen, P. I. & Sjøtrø, A. (2013). *Magefølelse som kunnskapsform: En innsatsleders tilnærming til krevende oppdrag*. (Masteravhandling, Handelshøjskolen i København og Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus.)
- Politidirektoratet. (2008). *Politiets beredskapssystem del 2: Håndbok for innsatspersonell*. Oslo: Politidirektoratet. (Unntatt offentlighet).
- Politidirektoratet. (2011). *Politiets beredskapssystem del 1: Retningslinjer for politiets beredskap*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2008). *Politiet mot 2020: Bemannings- og kompetansebehov i politiet*. Oslo: Politidirektoratet.
- Politidirektoratet. (2014). Pågående undersøkelse om styringsmodellen for Politihøgskolen. (Under utarbeidelse).
- Politihøgskolen. (2012). *Emnehefte i polititaktikk*. Oslo: Politihøgskolen. (Unntatt offentlighet).

- Politihøgskolen. (2013). *Fagplan for Bachelorstudiet B2: Studieåret 2013/2014*. Oslo: Politihøgskolen.
- Politihøgskolen. (2014). *Rammeplan for Bachelor-politiutdanning. Godkjent av høgskolestyret 11.09. 2013. Godkjent av Justis- og beredskapsdepartementet 23.01.2014*. Oslo: Politihøgskolen.
- Spurkland, K. (2013). *Ordensjuss: Et kompendium*. (Upublisert).
- Svanberg, A. E. (2013). *I hvilken grad setter Politihøgskolen elevene i stand til å møte polityrkets utfordringer*. (Prosjektoppgave i ledelse, masterstudie i organisasjon og ledelse, Høgskolen i Østfold.)
- Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i egen kultur: En innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: SEEK.
- Aas, G. (2009). *Politiinngrep i familiekonflikter: En studie av ordenspolitiets arbeid med familiekonflikter/familievoldssaker i Oslo*. (Doktorgradsavhandling. Institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo).
- Aas, G. (2014). *Politiet og familievolden*. Oslo: Universitetsforlaget.

POLITIUTØVERES syn på POLITIUTDANNINGEN

Geir Aas

Hvordan nyutdannede politiutøvere og deres ledere vurderer politiutdanningen er av fundamental betydning for Politihøgskolen og dens kontinuerlige reformarbeid. Nyutdannede kan gi nokså presise beskrivelser av hvordan og i hvilken grad politiutdanningen har gjort dem i stand til å mestre uniformert polititjeneste. Lederne kan besvare spørsmålet om utdanningskvalitet indirekte ved å fortelle om hvordan de nyutdannede fungerer i operativ tjeneste. Dersom de fungerer godt er det rimelig god grunn til å hevde at utdanningen har vært god nok.

Det er imidlertid slående hvor forskjellig lederne vurderer de nyutdannede. Her ligger både ideologiske forskjeller i synet på politirollen og ulike forventninger til Politihøgskolen til grunn. Kan man forvente at Politihøgskolen leverer ferdige betjenter («ferdigvare») til operativ tjeneste? Polityrket er i høy grad et erfaringsbasert yrke, og nyutdannede kan fortelle om en brå overgang fra studietilværelse til praktisk politiarbeid («praksissjokk»). Uansett hvor mye man øver under utdanningen må man bygge sin erfaring stein på stein i politirollen. Hva kan politidistriktene gjøre for å ivareta nyutdannede og dempe opplevelsen av «praksissjokket»?